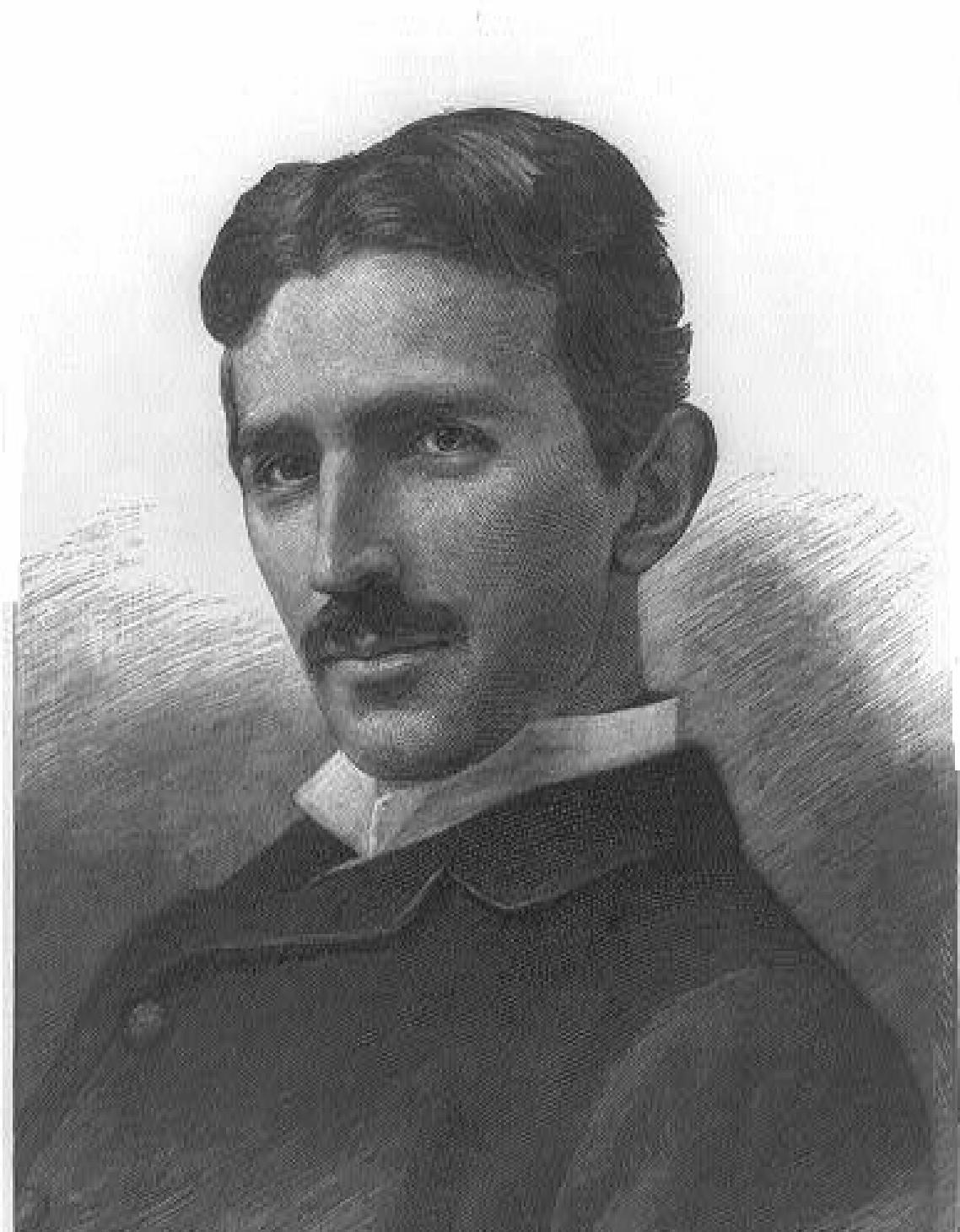

PORGZEK 90

ZIMA 2006./2007.

NIKOLA TESLA 1856. - 2006.

UVODNIK

Štovani štioče, "Parsek" koji imаш u rukama predstavlja neke vrsti odradivanje duga. Premda sam se zarekao, preuzimajući uređivanje Tvojeg omiljenog fanzina, kako ne ću naricati nad kletom sudbom hrvatske SF periodike, baš na dvadesetom broju što sam ga sačinio prekršit ću zavjet. Ovaj "Parsek" je zakasnio, i to puno tjedana, možda i koji mjesec. Takva je situacija, ne želim ulaziti u detalje, no glavno je da je tu.

No, dosta kukanja. Pogledajmo stvari kao da je čaša napola puna, a ne poluprazna. Od proljeća 2003. godine, izišlo je dvadeset brojeva, a to je rezultat s kojim možemo biti čak i ponešto zadovoljni.

U dvadeset brojeva "Parsek" je stekao koliko-toliko konzistentni profil: domaće priče i magazinski dio. Među pričama, u pravilu ide red etabliranih autora, red onih koji tek počinju. Moram reći kako je osobito zadovoljstvo čeprkati naokolo, tražiti nove autore, čitati njihove uratke, stavljati ih u "Parsek" i time *isfuravati*. Srećom, povećanje broja stranica omogućava maknuti se s Prokrustove postelje minijature (izraz skovao A. Žiljak), prema ambicioznijim, zaokruženijim pričama.

U magazinskom dijelu dominiraju recenzije, zatim intervjuji, a tek na kraju dolaze eseji. Očito su *esefičari* djelatni kad treba ispričati sočnu priču, dok spekulaciju kroz esej prepuštaju drugima.

Nastojao sam, a nastojat ću i u buduće, održavati ravnotežu ova dva dijela časopisa.

Ne bismo, dakle, trebali biti nezadovoljni. "Parsek" se potvrđuje kao najžilaviji hrvatski SF fanzin, na žalost i u ozbiljnoj konkurenciji za najbolji fanzin. Na žalost? Da, na žalost. Naime, konkurencija u toj kategoriji je praktički - nikakva.

I ne samo to. Hrvatska je znanstvenofantastična scena ostala i bez onoga po čemu je bila najprepoznatljivija, a to je profesionalni časopis.

Pogledajmo istini u lice.

Ako možemo. Jer "Futura" je mrtva.

O, da. Već čujem glasove koji mi govore: "Stani, ne pokapaj živući časopis!", "Dajmo da izlaze!", "Ima još nade!"

Svakako, svakako. U protekloj godini izašao je slovima i brojkom: jedan (1) broj. I što reći?

Da, postoje planovi. Postoji i urednica nemalog profesionalnog i osobnog ugleda. Ali to očito nije dosta.

Najpoštenije bi bilo proglašiti gašenje "Future" i time otvoriti prostor za nešto novo. Jer fanzini ne mogu ispuniti prostor što ga profesionalni časopis ostavlja za sobom. To je kao kad bi bojna domobrana, od par stotina vikend ratnika s nešto minobacača, trebala ispunjavati zadaće cijele gardijske brigade. To ne ide. Bojišnica

je preduga, a negdje doma imamo svoje poslove i obitelji.

Opet naričem? Pa da, samo što sam lopticu podlo prebacio drugima. Naime, žao mi je što je tome tako.

"A zbirke? A blogovi? Što je s njima?", već čujem. Zbirke izlaze - svaka ponaosob - jednom godišnje, dok osobni blog ne može biti supstitut za uređen časopis s jasnom uređivačkom politikom. U ostalom, gdje ćemo pratiti tekuću svjetsku produkciju? Gdje ćemo se retrospektivno upoznavati s klasičnim pripovijestima žanra. Zapravo nigdje.

I što sad? Ništa osobito.

Popunjavat ćemo prazninu koliko god bude moguće, nastavljajući i u papirnatom izdanju, i u elektroničkoj formi. Naime, "Parsek" je dobio i blog. Jesam li nešto spomenuo protiv blogova, tamo negdje ranije u tekstu? Pa, "Parsekov" blog je zapravo novi način uwebljivanja fanzina, nešto kao interaktivni časopis.

Recimo na kraju i par riječi o ovom broju. Stožerni je tekst posvećen Nikoli Tesli (to je vidljivo valjda već pri pogledu na naslovnicu), povodom sto pedeset godina njegova rođenja. Zbilja, Teslin genij ne

prestaje pobuđivati maštu, pa se možemo samo zapitati zašto njegov lik i njegovi izumi nisu baš zastupljeni u domaćem SF-u. Što se tiče priča, donosimo priču Danila Brozovića iz ciklusa o Heraklu, zatim priču Tereze Rukoher, koja je - kao i uvijek - specifičnog ugođaja, te minijaturu Kristijana Novaka. Dodajmo kako nas je napustio još jedan velikan znanstvene fantastike, američki pisac Jack Williamson, kojemu posvećujemo nekrolog.

Na čitanje!

U Zagrebu, 16. siječnja 2007.

"Parsek" na webu:

<http://parsek.sfera.hr/>

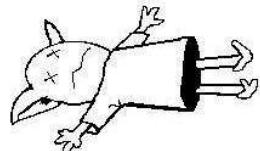
i još:

<http://parsek.blog.hr/>

Kontakt:

dagi@nosf.hr

B.Švel

Tko bi rekao da je polemični Dalibor Perković zapravo fizičar? I ima li stoga bolje osobe za prikaz zagonetnog Teslinog genija?

NIKOLA TESLA 1856. - 2006.

Piše: Dalibor Perković

Kad se spomene Nikola Tesla, u glavi prosječnog Hrvata pojavit će se jedna od dvije, a vjerojatno i obje asocijacije: da je jedan od najvećih izumitelja svih vremena koji je izumio izmjeničnu struju, te da je upravo on rekao "Ponosim se svojim srpskim rodom i hrvatskom domovinom".

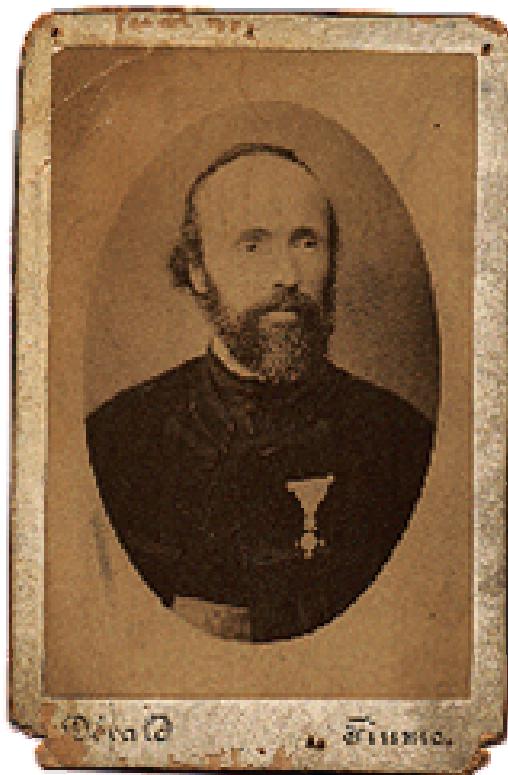
Iz današnje perspektive od 150 godina nakon rođenja i preko 60 godina nakon smrti, sasvim se objektivno može reći da je Tesla bio i ostao jedna od najmisterioznijih i najkontroverznijih povijesnih ličnosti 19. i 20 stoljeća. To se ogleda i preko gornje dvije asocijacije. Kao prvo, iako je Tesla objektivno bio jedan od najvećih izumitelja svih vremena, što mu je priznavala velika većina znanstvenika, stručnjaka i poznavatelja njegovog i kasnijih vremena, o njemu se danas na zapadu i ne zna previše. Šokantan primjer toga mogao se vidjeti na ovogodišnjem Istrakonu kad je jedan posjetitelj upitao počasnog gosta Briana Aldissa, jednog od najvećih SF pisaca današnjice, što misli koliko je Tesla

utjecao na civilizaciju 20. stoljeća. Aldiss je odgovorio da - ne zna tko je bio Tesla! Nakon što je posjetitelj zbunjeno pripomenuo da je to izumitelj koji je neko vrijeme radio s Edisonom, Aldiss je bespomoćno slegnuo ramenima i rekao, "Naravno, čuo sam za Edisona, ali za Teslu nisam. Žao mi je."

Što se tiče druge asocijacije, zanimljivo je da toliko ponavljana izjava o nacionalnom porijeklu najvjerojatnije nikad nije izrečena. Naime, nije nemoguće da je Tesla zaista mislio nešto takvo - doduše, njegovi su stavovi, iako tolerantni i kozmopolitski, više vukli u smjeru srpske monarhije - ali nije zabilježeno gdje je i kada točno to zaista rekao ili napisao. Čak štoviše, neki suvremenici, kao i tadašnji bliži i dalji prijatelji, smatrali su da se izumiteljev nećak, koji je sredinom rata prešao na stranu komunista, bavio Teslinim "odnosima s javnošću" i da je tako pustio u promet propagandni slogan koji je trebao poslužiti u svrhu promicanja bratstva i jedinstva Hrvata i Srba, koje je

tih godina bilo jedini izlaz iz sveopće koljačine.

Osim ove dvije misterije, oko Tesle se vrti još nedoumica. Iako je ovaj izumitelj nekoliko godina prije Guglielma Marconija opisao i demonstrirao bežični prijenos signala, Talijan je dvadeset godina kasnije dobio Nobelovu nagradu za izum radija. Dalje, iako je Tesla u svojim javnim pokusima očito prikazivao bežični prijenos energije - tokom desetljeća karijere vjerojatno su ga tisuće ljudi vidjele kako u ruci, bez kontakta s ikakvim žicama, drži upaljene žarulje - do danas ništa takvo nije komercijalno iskorišteno. I, na kraju, iako su njegove ideje o "zrakama smrti" svi tadašnji znanstvenici, kao i pripadnici vojnog establišmenta nezainteresirano odbili, samo dan nakon njegove smrti počela je misterija s njegovim dokumentima koji su neko vrijeme bili u rukama ni manje ni više nego FBI-ja, da bi tada tajanstveno nestali. Isto tako, vrlo je vjerojatno da je upravo Tesla poslužio kao inspiracija za lik ludog znanstvenika

Teslin otac

koji se igra zastrašujućim i nepojmljivim uredajima - u svojem laboratoriju u Colorado Springsu imao je antenu koja je stvarala munje duljine i do stotinu metara - a koji je careva o znanstvenom fantastikom u eri koja je uslijedila.

Nikola Tesla je rođen u ponoć između 9. i 10. srpnja 1856. godine u ličkom selu Smiljanu kao drugi sin Đuke Mandić i pravoslavnog svećenika

Milutina Tesle. Kako su u to doba i u tom kraju postojale ukupno tri opcije karijere - svećenstvo, vojska ili poljoprivreda - Nikola je trebao krenuti stopama svoga oca. Međutim, u jednom trenutku svoje adolescencije lukavo je iskoristio bolest koja ga je umalo dokrajčila i rekao ocu "Možda bih lakše ozdravio ako bi mi dozvolio da studiram tehniku". I povijest je

kretnula novim smjerom.

Upisao je Visoku politehničku školu u Grazu i тамо završio prve dvije godine u jednoj, što se pokazalo kao sretna slučajnost jer je sljedeće godine ukinuta Vojna krajina čiju je stipendiju primao. Nakon kratkog boravka kod kuće, završio je u Pragu gdje je

vjerojatno nastavio školovanje. Zanimljivo, iako on sam tvrdi drugačije, ni na jednom od čeških sveučilišta ne postoje službeni zapisi da je Tesla bio upisan na neko od njih. Sasvim je moguće da je samo redovito dolazio na predavanja i tamo naučio sve što je htio naučiti, ali na kraju nije dobio nikakav formalni dokument.

Novo poglavlje njegovog života započelo je kad je podružnica kompanije Edison u Budimpešti otvorila telefonsku centralu. Mladi se samouki inženjer odmah zaputio tamo i, zahvaljujući vezama, dobio posao u Središnjem telegrafskom uredu mađarske vlade. Posao nije bio previše inventivan, a Tesla je imao dovoljno vremena za slobodne aktivnosti. Jedan od načina kako je provodio vrijeme bile su i duge šetnje. Za vrijeme jedne od takvih šetnji doživio je pravo izumiteljsko prosvjetljenje: u umu mu je sjevnulo rješenje problema koji ga nije prestao mučiti otkako je napustio studij

u Grazu - istosmjerne i izmjenične struje. S prijateljem se nalazio u gradskom parku i nije se htio smiriti dok nije dohvatio grančicu kojom je u prašini počeo crtati dijagrame. Pun oduševljenja krenuo je objašnjavati princip rada koji je zamislio i koji će izraditi u praksi nekoliko godina kasnije.

U nekoliko sljedećih dana razradio je ideju do detalja. Osmislio je praktične izvedbe kao što su višefazni indukcijski motor, razdjelno-fazni indukcijski motor i višefazno sinkroni motor. Razradio je i kompletni jednofazni i višefazni sustav proizvodnje, transporta i korištenja izmjenične struje. No, u tom trenutku nije bio u mogućnosti krenuti s

praktičnim istraživanjem - nije imao ni svoj laboratorij ni financijska sredstva - usmjero je navalu kreativnosti na svoje radno mjesto gdje je izveo niz poboljšanja. Kao posljedica, uskoro su ga unaprijedili u inženjera.

Zahvaljujući svojim uspjesima, dobio je preporuku za prelazak u

mladi Tesla

Edisonovu telefonsku podružnicu u Parizu kamo je otišao u jesen 1882. godine. Tokom sljedeće godine dana uspio je doći do potrebnog materijala kako bi izradio svoj prvi generator izmjenične struje. Lom se dogodio kad su ga poslali da popravi elektranu izgrađenu kod željezničke stanice u Strassbourgu u kojoj se, za vrijeme svečanosti otvorenja, na kojoj je bio prisutan i njemački car Wilhelm I, dogodio kratki spoj i eksplozija koja je srušila dio zida. Tesla je, naravno, popravio kvar, ali kad se vratio u Pariz, obećana nagrada je izostala. Naime, šefovi su ga šetali u krug tvrdeći da mu onaj drugi treba platiti posao, što ga je dovoljno razbjesnilo da im uruči svoju ostavku.

Pomogao mu je upravitelj elektrane Charles Batchelor, engleski inženjer i dugogodišnji Teslin prijatelj koji je ranije radio s Thomasom Alvom Edisonom na usavršavanju telefona i ugradnji elektrana na brodove. Napisao je Tesli preporuku za svog starog suradnika. Mladi se pronalazač napokon otisnuo preko oceana, u zemlju u kojoj će doživjeti svoje najveće uspjehe i razočaranja.

Edisonu su trebali inženjeri i, zahvaljujući preporuci, zaposlio je Teslu koji je vrlo brzo napredovao. Uskoro je u laboratoriju uskoro imao slobodne ruke. Početak kraja njihovog partnerstva

- koliko se već njihov odnos mogao nazvati partnerstvom - došao je kad je Tesla napomenuo da bi generatori u Edisonovu postrojenju mogli raditi puno efikasnije, usprkos tome što su dizajnirani za istosmjernu struju. Ponudio se napraviti generalni remont. Bilo je jasno da bi za takav projekt trebali mjeseci rada i Edison je brzopleti imigrantu obećao 50.000 dolara ako uspije, možda smatrajući pothvat nemogućim. No, mogućnost zarade toliko novca vrlo je privukla Teslu koji je dotad zaključio da mora izgraditi vlastiti istraživački laboratorij ako ikada želi izraditi strojeve na izmjeničnu struju. Nije se študio i nekoliko je mjeseci kasnije pred začuđenim Edisonom objavio da je posao uspješno dovršen. No, kad je zatražio isplatu, Edison se činio iznenadenim i izrekao čuvenu rečenicu: "Tesla, pa vi zaista ne razumijete američki humor!"

Bilo je to već drugi put da ga je Edisonova kompanija prevarila za obećani honorar. Nakon što je zaprijetio otkazom, Edison mu je ponudio povišicu od 10 dolara na njegovu već veliku plaću od 18 dolara tjedno. Umjesto odgovora, Tesla se okrenuo na peti i izašao iz ureda da se više nikad ne vrati.

Sljedećih mjeseci je životario; neko vrijeme je čak radio kopajući

kanale u koje su, ironije li, polagali žice za Edisonov sustav istosmjerne struje. U jednom trenutku prišla mu je skupina investitora koji su htjeli razviti bolji sustav osvjetljavanja. Osnivali su poduzeće u kojem je Tesla razvio lučnu svjetiljku koja je bila sigurnija i jeftinija od onih koje su u to doba prevladavale, a njezin jednostavan dizajn garantirao je i manju mogućnost kvarova i veću pouzdanost. Bio je to jedan od prvih patenata koje je registrirao nakon što je došao u Ameriku.

A tada je uslijedila izmjenična struja.

Krajem 1887. godine Tesla je prijavio sedam patenata na području višefaznih motora na izmjeničnu struju i prijenosa energije. Među njima se nalazio opisan čitav sustav s generatorima, transformatorima, vodovima, motorima i osvjetljenjem. Poplava patenata se nastavila i u sljedeće četiri godine prihvaćeno mu je ukupno njih 40 koji su bili toliko originalni da su izdani bez ikakva uspješna protivljenja, što je za takve poduhvate bila rijetkost.

Naravno, posljedice su se osjetile i na Wall Streetu, a George Westinghouse, industrijalac koji je već imao svoje prste u eksperimentima s izmjeničnom strujom, Tesli je ponudio suradnju. Potpisao je kraljevski ugovor o tantijemama od 2,5 dolara po prodanoj

konjskoj snazi struje. Uz to, prihvatio je savjetničko mjesto u Westinghouseovoj korporaciji. Sustav izmjenične struje dobio je moćnog financijera i moglo je početi ono što je postalo poznato pod nazivom "rat struja" između dva genija - Tesle i Edisona. Naime, Edison je svoj cjelokupni poslovni imperij izgradio na istosmjernoj struci, a tu je vjerojatno bila i sujeta pronalazača koji je bio primoran gledati kako njegovi izumi postaju zastarjeli. Tek, na pokušaje zaustavljanja uvođenja nove tehnologije izmjenične struje Edison je uložio golemu energiju, vrijeme i novac i pritom nije birao sredstva.

Još u ožujku 1888. godine u New Yorku je došlo do velike snježne oluje koja je porušila loše postavljene električne instalacije s javnih stupova koje su pobile oko 400 ljudi. U takvoj atmosferi, Edisonu nije trebalo puno da pronađe pristalice u svojoj borbi protiv nove tehnologije, iako su žrtve nastale isključivo zahvaljujući "njegovoj" istosmjernoj struci. Već je bio u poslovnom sukobu s Westinghouseom tako da je pridruživanje Tesle protivničkom taboru samo pojačalo njegovu odlučnost. Kao rezultat, Ameriku su preplavili leci u kojima se javnost upozoravalo na opasnosti izmjenične struje. U najboljoj maniri propagandnog rata skovao je i novi termin: "westinghousiranje". Isto tako,

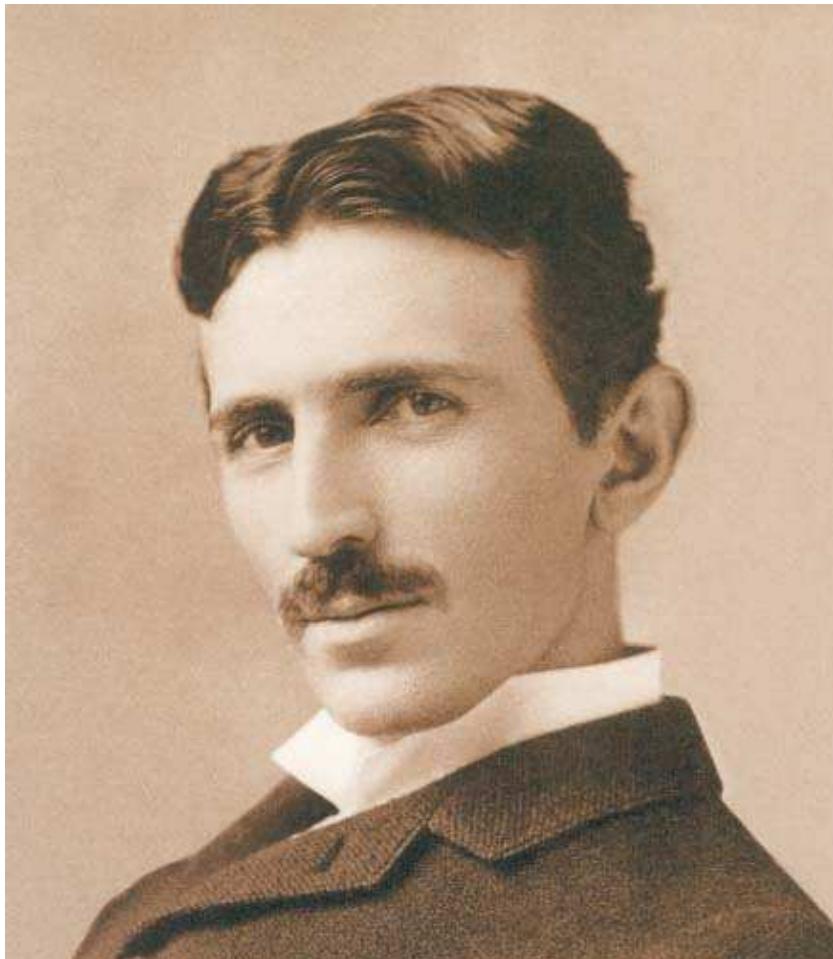
Edison je počeo s javnim demonstracijama u kojima je koristio izmjeničnu struju kako bi ubijao pse i mačke koje su mu za 25 centi dopremala djeca iz okolnog susjedstva. Nakon što bi *westinghousirali* određen broj kućnih ljubimaca, demonstratori bi publici uputili pitanje:

"Želite li da vam ženica kuha večeru uz pomoć ovog pronalaska?"

Edison je napisao da je "sigurno kao sama smrt da će njegov suparnik pobiti svoje kupce u roku od šest mjeseci

nakon što im u kuću uvede električne instalacije".

Veliki povijesni događaj zbio 6. kolovoza 1890. godine. Tada je u državnom zatvoru Auburn prvi put izvedeno pogubljenje - "westinghousiranje" - na električnoj stolici. Efekt je upotpunilo to što Edisonovi inženjeri nisu imali iskustva s izmjeničnom strujom tako da su kroz

Tesla u dobi 38 godina

osuđenika najprije pustili preslab napon. Zbog toga je izvršenje kazne potrajalo malo dulje nego što je bilo planirano, nakon čega su se svi prisutni složili da je ovaj postupak "puno gori od vješanja".

U međuvremenu, industrijalac J.P. Morgan krenuo je u mešetarsko osvajanje tržišta električne struje. Nakon što je progutao Edisona, pričemu je ovaj izumitelj postao jedan od njegovih suradnika, okomio se i na *Westinghouse Company*.

Kako bi se obranio, financijski mešetari i bankari su

dogovorili udruživane Westinghousea s dvije manje električne kompanije.

Bio je tu samo jedan problem: ugovor kojim je Tesla ustupio svoje patente, a koji u vrijeme potpisivanja možda i nije izgledao pretjerano povoljan za izumitelja sada je obećavao basnoslovne svote u budućnosti. Nitko nije mogao procijeniti o kojim svotama

bi moglo biti riječ jer tržište je drastično raslo, a čak ni Tesla to nije bio u stanju izračunati - ili mu se nije dalo jer je smatrao da ima pametnijeg posla - ali neke procjene su govorile o 12 milijuna dolara koji bi se skupljali od svakog prodanog motora i od svake proizvedene konjske snage struje koja bi se transportirala žicom negdje u Americi. A bankari time nisu bili zadovoljni. Po njihovom mišljenju, ovakav stalni odljev sredstava u ruke ekscentričnog izumitelja predstavljao je izvor finansijske nestabilnosti. Zbog toga je George Westinghouse otišao na razgovor s Teslom i objasnio mu da je sudbina kompanije u njegovim rukama: ukoliko pristane da se odrekne ugovora, *Westinghouse Electric* će preživjeti. Ukoliko ne pristane, rastrgat će je burzovni mešetari, bankari i John Pierpont Morgan.

Važno je napomenuti da Tesla u Westinghouseu nije vido samo industrijalca nego i prijatelja koji mu je pomogao i vjerovao u njegove izume kad su ga svi ostali napustili. Zbog toga je poderao ugovor koji mu je garantirao milijune, ako ne i milijarde dolara. Zauzvrat, Westinghouse mu je obećao da će nastaviti razvijati sustav izmjenične struje i raditi na tome da se cijela Amerika elektrificira. Isto tako, njegova kompanija isplatila je Tesli

posljednjih 200.000 dolara na ime autorskih prava.

Može se reći da je Rat struja praktički okončan Teslinom i Westinghouseovom pobjedom na Svjetskom sajmu u Chicagu 1893. godine. Ovu je manifestaciju trebalo nekako osvijetliti i upogoniti, a na natječaj su pristigle ponude Edisonovog *General Electrica* i Westinghouseovog konzorcija. Trebao je to biti prvi posve elektrificiran sajam u povijesti čovječanstva i dobivanje toga posla nije bilo samo stvar financija, nego i golemog prestiža - tko to uspije izvesti, njegovo ime ostat će svjetlećim slovima upisano u povijest.

I tu su se pokazale prednosti nove tehnologije: dok je *General Electric* tražio milijun dolara za energiju i rasvjetu za potrebe sajma - pri čemu je velik dio troška proizlazio iz količine bakrenih žica neophodne za korištenje istosmjerne struje - Westinghouse se zadovoljio s upola manjom cifrom. Naime, dok je zbog velikog otpora istosmjerna struja zahtijevala dva odvojena sustava, jedan koji bi napajao osvjetljenje, a drugi za motore, sustav izmjenične struje bio je univerzalan i istovremeno je snabdijevao motore i rasvjetu. Naravno, prihvaćen je ovaj potonji i Svjetski sajam je zabljesnuo na naslovnicama širom svijeta.

Od toga dana preko osamdeset posto narudžbi za električne uređaje u SAD-u bilo je vezano za izmjeničnu struju.

Negdje u to doba započeo je i projekt

kroćenja
slapova

Nijagare.

U
listopadu
1893.

godine
komisija
je
dodijelila
Westingho
useu

ugovor za
izgradnju
elektrane.
Suradnici
se sjećaju
kako su,
prema
tadašnjim
standardi
ma,

generatori bili čudovišta čija je izlazna snaga bila na samom rubu moći poimanja tadašnjih inženjera.

Bilo je to doba Tesline najveće slave. Sa svih strana stizali su hvalospjevi: "New York Times" ga je nazvao "najboljim od svjetskih velikih

znanstvenika i istraživača". Hvalio ga je i George Forbes u tjedniku "Electricity"; crnogorski knez dodijelio mu je Orden zlatnog sokola, a Američki institut elektroinženjera Medalju Elliott-Cresson

za
uspjehe
u
istraživ
anjima
visokih
frekven
cija.
Čak je i
lord
Kelvin,
jedan
od
znanstv
enih
legendi
toga
vremen
a, koji
je samo
nekolik
o
godina

raniye vrlo skeptičan prema samoj ideji izmjenične struje, izjavio da je Nikola Tesla izumitelj koji je pridonio znanosti o elektricitetu više nego ijedan čovjek prije njega.

U ožujku 1895. godine, Tesli je izgorio laboratorij, što su tadašnji mediji

*Tesla čita knjigu Theoria Philosophiae Naturalis Rudera Boškovića
pred svojim visokofrekventnim transformatorom*

ocijenili katastrofom, ali to ga nije zaustavilo. Svi nacrti njegovih uređaja bili su i dalje brižno pohranjeni u njegovoј glavi i trebalo je samo doći do sredstava kako bi se materijalizirali i izašli na svjetlo dana.

No, bitku koja se tada razbuktala nije mogao dobiti. Još u proljeće 1893. godine Tesla je na dva predavanja opisao svoje ideje o funkcioniranju bežičnog prijenosa informacija. Štoviše, u St. Louisu je prvi put javno prikazao komuniciranje radio vezom. Uskoro je to i patentirao. No, u nastupajućim godinama upravo oko izuma bežične komunikacije razvit će se pravna, tehnička i poslovna bitka nimalo manje žestoka od one između Tesle i Edisona.

Talijanski izumitelj Guglielmo Marconi je 1896. godine stigao je u London sa svojom opremom i elektronskim sklopom identičnom onome koji je Tesla prikazao u St. Louisu. Zahvaljujući tom sustavu, Marconi je uspio poslati signal na udaljenost od dva kilometra i iste godine registrirao patent u Velikoj Britaniji. Njegov je uređaj imao samo sistem od dva strujna kruga, baš kao i drugi patent koji je pokušao registrirati 1900. godine u SAD-u i kojim, prema nekim mišljenjima, "ne bi mogao odašiljati preko male bare".

Tada se upleo faktor koji je poznat svim izumiteljima koji se trude

probiti, čak i danas: utjecaj monopola ili velike korporacije. Marconi je osnovao nekoliko kompanija koje su krenule u tržišnu utakmicu uskoro je stekao međunarodnu slavu. Američki je patentni ured 1904. godine iznenada i na opće iznenađenje promijenio svoje prijašnje odluke i pravo prvenstva dodjeljuje Marconiju. Do danas nije posve jasno koji je bio uzrok ovakve odluke, ali može se pretpostavljati da su iza svega stajali veliki biznismeni koji su se već vezali za ovog Talijana. Bila je to samo jedna u nizu nepravdi prema Tesli. Sljedeća, možda i najveća od svih, bila je dodjela Nobelove nagrade Guglielmu Marconiju 1909. godine i to baš za izum radija. Kakva-takva zadovoljština dogodila se 1943. godine, samo nekoliko mjeseci nakon Tesline smrti, kad je Marconi tužio američku vojsku zbog kršenja patenta, što je rezultiralo odlukom Vrhovnog suda da je radio (ipak) Teslin izum. No, to je priznanje došlo s figom u džepu i pitanje je bi li do njega došlo da državi to nije bilo u financijskom interesu; naime, veliki izumitelj već je bio mrtav, a, kao što je poznato, mrtvacima ne treba plaćati tantijeme.

Uz elektromagnetske, Teslu su zanimale i mehaničke oscilacije. Legenda kaže da je jednog dana 1898. godine spojio mali mehanički oscilator na jedan od nosećih željeznih stupova u

laboratoriju i podesio stroj za vibriranje. Navodno je, zahvaljujući rezonanciji, prodrmao cijelu četvrt - obližnje su zgrade počele podrhtavati, stolovi su se tresli, žbuka je padala sa stropova, prozori se razbijali, a stanovnici su panično izjurili na ulice bojeći se da će ostati živi zatrpani - dok mu na vrata nije došla policija. Otprilike u tom trenutku Tesla je shvatio da je mali mehanički oscilator malo pretjerao s igrom. Policajci koji su ušli u laboratorij došli su taman na vrijeme da vide visokog, elegantnog gospodina kako maljem razbija mali mehanički uređaj. Kad je završio s demoliranjem, okrenuo se policajcima i rekao: "Gospodo, žao mi je, ali malčice ste zakasnili da biste prisustvovali mojim eksperimentima."

Teško je dokazati da se to stvarno dogodilo ili da je doista došlo do sitnog potresa (o njemu novine nisu ništa javile), ali Tesla ga je nekoliko puta tijekom svog života spomenuo u vezi s onim što je zvao umijećem "telegeodinamike". Isto tako, volio je pričati priateljima kako bi, koristeći rezonanciju, mogao srušiti Brooklynski most za samo nekoliko minuta, pa čak i rascijepiti planet Zemlju za što bi mu, doduše, trebalo nekoliko godina.

Novi dokaz Teslinog genija i njegove neshvaćenosti dogodio se na prvoj elektrotehničkoj izložbi u Madison Square Gardenu 1898. godine kad se

pojavio s malom podmornicom i daljinskim upravljačem! Bilo je to prvo automatizirano vozilo u povijesti. Možda na prvi pogled ovo ne izgleda previše spektakularno, no treba imati na umu da je u to doba parna željeznica bila najmodernije prijevozno sredstvo, automobili su bili egzotika, a i sam radio je tek ušao u upotrebu; televizija je bila daleka budućnost i tek je trebalo nastupiti ono, za današnje uvjete, primitivno doba kad je cijela obitelj pobožno sjedila u prostoriji s radio-prijemnikom i u potpunoj tišini slušala vijesti ili neki radio-prijenos. U toj situaciji pojava automata na daljinsko upravljanje koji je naočigled zapanjene publike plovio, uranjaо i izranjaо, bljeskao lampicama kad bi to izumitelj htio, bilo je izvan moći poimanja bilo koga tko nije bio stručnjak za to područje i tako nitko nije bio zainteresiran za financiranje dalnjih istraživanja.

Sljedeće je godine Tesla svoj laboratorij, zbog sigurnosti, premjestio u planine. Uslijedilo je devet mjeseci u Colorado Springsu koji su sami po sebi ušli u legendu.

Tesla je namjeravao istovremeno krenuti prema dva cilja: razvijanje radio-sustava koji bi prekrio cijeli svijet - što je bila nadgradnja ideje o radiju koja Marconiju vjerojatno nikad nije

pala na pamet - i proučavanje bežičnog transporta energije.

Imanje se nalazilo nekoliko kilometara od grada - slučajno ili ne, prvi susjed mu je bila škola za gluhe i slijepce. Laboratorij koji se počeo uzdizati iz prerije imao je drveni tornjem koji se uspinjao 25 metara u zrak. Iznad njega dizao se metalni jarbol visine još 40 metara na čijem se vrhu nalazila velika bakrena kugla. Kad je posao završen, i žice priključene, vatromet je mogao početi.

Tijekom jednog od svojih najpoznatijih eksperimenata Tesla je htio provjeriti ima li planet Zemlja stojne valove. Zato je morao postati prvi čovjek koji će proizvesti električne efekte u razmjerima munje. Te su večeri svaki komad opreme, svaka žica i svaki spoj pažljivo provjereni. Tesla je rekao mehaničaru da prebaci sklopku.

Istog je zemlja počela podrhtavati. Ogromni lukovi plavičastog elektriciteta sijevali su gore-dolje uz središnju zavojnicu. Svuda uokolo čula su se eksplozivna pražnjenja, a unutrašnjost postaje preplavila je neprirodna plavičasta svjetlost. Zrak su ispunile iskre i miris ozona, a mehaničar je čekao naredbu da izvuče prekidač i zaustavi sav taj užas. Sa svog mjeseta nije mogao vidjeti Teslu i upitao se nije li izumitelj pao mrtav, pokošen ogromnim pražnjenjima. U sljedećem

trenutku preplavio ga je strah da će se cijela zgrada zapaliti.

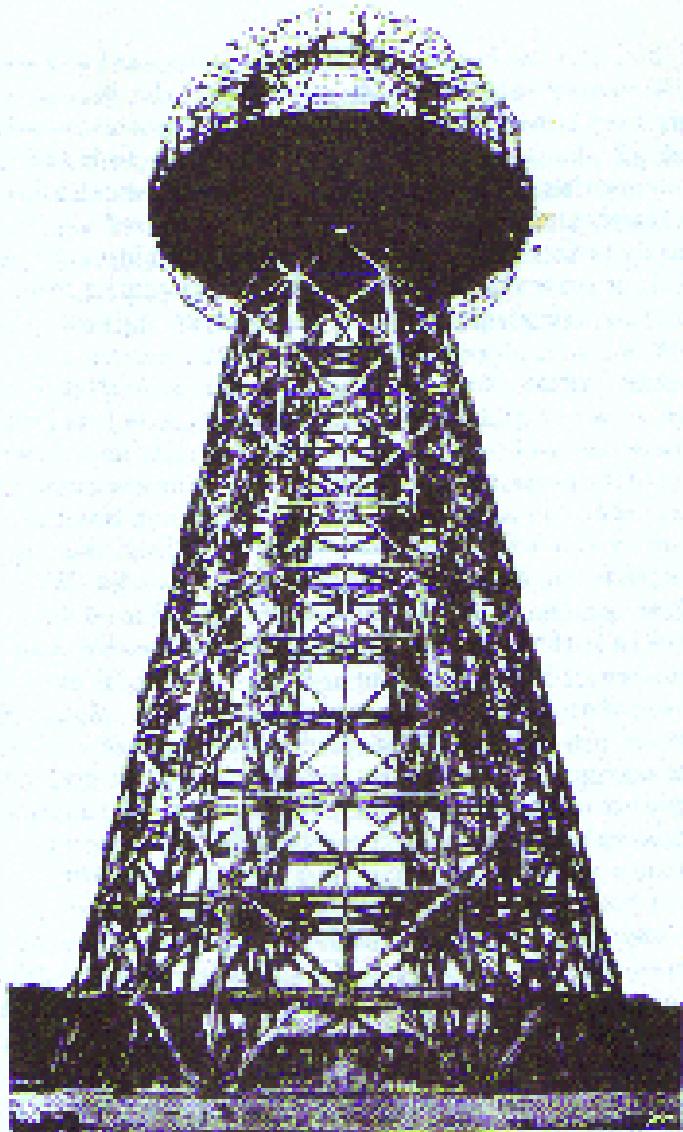
No, Tesla je uživao u prizoru - s mesta na kojem se nalazio mogao je vidjeti munje kako se dižu u zrak više od četrdeset metara od vrha stupa. A onda, odjednom, sve je stalo. Eksperimentalno postrojenje završilo je u mraku. Vikao je tehničaru da opet uključi struju, ali ništa se nije dogodilo. Nakon kratke inspekcije, zaključili su da više nije bilo napajanja. Tesla je uzbudeno nazvao elektranu i upitao zašto su ga isključili da bi dobio odgovor da ga nisu isključili oni, nego dragi Bog. Naime, od silnog opterećenja generator je pregorio i zapalio se. Bez struje nije ostao samo Tesla, već i cijeli grad. Direktor elektrane bio je bijesan, a lokalno stanovništvo počelo je mijenjati mišljenje o slavnom izumitelju. No, Tesla je u elektranu poslao ekipu svojih stručnjaka koji su popravili sve što je trebalo popraviti, mir je opet uspostavljen i pokusi su se mogli nastaviti.

Tesla je u Colorado Springsu proveo devet mjeseci. Iako je svakodnevno vodio vrlo detaljan dnevnik, rezultati eksperimenata nisu bili jasni. Riječ je svakako o - bar za druge ljude - najfascinantnijem i najspektakularnijem dijelu njegove karijere, no o konkretnim rezultatima moglo bi se raspravljati. Ipak, većina

stručnjaka smatra da to vrijeme nije bilo protraćeno.

Sva tragedija Tesline subbine ogledala se u sljedećem njegovom projektu. Pored grebena na Long Islandu 1901. godine započeo je izgradnju laboratorija još većeg i skupljeg od onoga u Colorado Springsu. Tu je trebao konačno zaključiti istraživanja "svjetskog radiosustava" i bežičnog prijenosa energije. Najteži posao bio je podizanje ogromnog tornja koji se uzdizao 60 metara i na čijem se vrhu nalazila čelična sfera teška pedeset i pet tona. Ispod tornja iskopali su okno dubine 40 metara i u dubinu od 100 metara zabili šesnaest željeznih cijevi tako da struja može prolaziti kroz njih. No, uskoro su sredstva presušila; tih je godina ekonomija posrtala, a cijene su rasle i svi dugoročni projekti bili su osuđeni na kresanje.

Novi udarac je stigao 12. prosinca 1901. godine. Dok je tesla gradio spektakularni toranj kako bi odjednom

riješio problem višekanalnog komuniciranja na cijeloj zemaljskoj kugli i, istovremeno, doveo bežičnu energiju i najzabačenijem domu u Kurdistanu, svijet je probudila vijest da je Marconi radiovalovima premostio Atlantik i poslao slovo "S" iz Cornwalla u Engleskoj do Newfoundlanda. Ono što Morgana, glavnog Teslinog financijera, i mnoge druge zaprepastilo bilo je to što je Marconi to izveo uz pomoć gotovo običnog radio-uređaja, bez velikih projekata i golemih investicija kakvima se bavio Tesla. Bio je to jedan od događaja koji su naveli Morgana da do kraja zavrne slavinu.

Ono što je uslijedilo vjerojatno je bio jedan od najfilmskih trenutaka Teslina života: razočaran u sve, genijalni je izumitelj nekoliko je sljedećih noći iz svog poludovršenog

tornja priređivao do tada još neviđen vatromet. Nastavio je obavljati svoja ispitivanja - ili si je samo davao oduška - dok su okolni stanovni ci sa strahom ili znatiželj om

dionice Tesline kompanije

promatrali zasljepljujuće bljeskove koji su osvjetljavali nebo i na stotinu kilometara udaljenosti. No, što se zaista događalo, vjerojatno se nikad neće saznati.

Zahvaljujući prodaji medicinskih zavojnica uslijedio je mali finansijski predah, a i nova turbina izgledala je obećavajuće. No, sve to nije pomoglo da se toranj Wardenclyffe održi. Tesla je morao zatvoriti laboratorij 1905. godine.

Tesline su financije postale javno poznate kad je 18. ožujka 1916. "New York Times" objavio njegov bankrot: "Jučer je zabilježeno svjedočenje Nikole Tesle, izumitelja elektriciteta, u procesu popisa imovine koji je grad pokrenuo radi ovrhe iznosa od 933 dolara za osobni porez... Gospodin je Tesla pod zakletvom izjavio da nema novaca i da

živi na dug. Njegov je dom hotel Waldorf-Astoria."

Ka
d su ga
pitali
kako
živi,
rekao je,
"Uglavno
m na
dug. Svoj
račun u
Waldorfu
nisam
platio

već nekoliko godina." Na pitanje ima li još presuda protiv njega, Tesla je odgovorio, "Gomile." Svjedočio je da mu nitko nije dugovao novac. Sve su dionice u njegovoj kompaniji bile založene još od 1902. godine, a u to mu je doba mjesečni prihod bio tek između 350 i 400 dolara mjesečno. Kompanija je počela s dvije stotine patenata, rekao je, ali gotovo su svi u međuvremenu istekli ili izgubljeni zbog neplaćanja patentnih pristojbi. Sud je imenovao upravitelja stečajnine za njegove prihode."

Teslina je neugodna materijalna situacija nakon propasti Wardenclyffea počela mučiti druge pripadnike njegove profesije koji su ga se još sjećali. Teslini kolege bili su svjesni da je on primio pre malo priznanja za svoje izume

vezane uz rasvjetu od kojih su također drugi izvlačili dobit. Zbog svega toga ga je prestižni Američki institut inženjera elektrotehnike odlučio nominirati za svoju najvišu nagradu. Postojao je samo jedan problem.

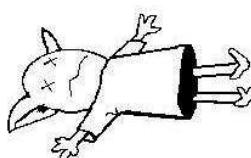
Nagrada je nosila ime Thomasa Alve Edisona.

Nakon što je Tesla prvi put ljubazno odbio nagradu, inženjeri nisu odustali. Prilikom drugog odbijanja Tesla više nije bio ljubazan. Ustvrdio je da se nagradom "zapravo ne odaje priznanje Tesli, nego Edisonu, koji je već i ranije posve nezasluženo dijelio slavu sa svakim od prijašnjih dobitnika ove nagrade." No, na kraju je ipak popustio i prihvatio zlatnu medalju koju je čuvao u sefu do kraja života. Nakon smrti, medalja je tajanstveno nestala i nikad nije pronađena.

U posljednjih 15 godina života Tesla više nije ništa patentirao, ali je zato punio novinske stupce idejama i predviđanjima. Tako je u jednom znanstvenom časopisu objavio podrobne crteže dviju ideja za dobivanje energije iz morske vode: uz pomoć geotermalne

energije te koristeći toplinsku energiju dobivenu iz razlike temperatura između različitih slojeva oceana. No, njegova tada najpoznatija zamisao bila je "zraka smrti". Tvrđio je da će njegova zraka, jednom usavršena, moći zaustavljati avione i druge motore dovoljno rano da ostavi napadačke snage mnogo milja od cilja. No, usprkos zanimanju javnosti, nekih državnih agencija, kao i većeg broja stranih vlada, ni od toga nije bilo ništa.

Nikola Tesla umro je u noći 7. siječnja 1943., na večer pravoslavnog Božića. Iza sebe je ostavio dugove i velik broj kutija s dokumentima od kojih mnogi ni do danas nisu pronađeni. Do danas se mnogi pitaju koliko su njegove ideje, kojima se razbacivao tijekom posljednjeg desetljeća svog života, bile ostvarive. Mnogi su krenuli njegovim stopama, ali neke stvari još nitko nije ostvario. Bežični prijenos energije i danas je mit, a eksperimente u kojima su nastajale kuglaste munje, što se pouzdano dogodilo u laboratoriju u Colorado Springsu, još nitko nije ponovio.

Vodeći cyberpunker hrvatskog SF-a donosi nam novu priču svojeg ciklusa o Heraklu.

Danilo Brozović

KERINITSKA KOŠUTA

Blago je jutro prelazilo u sparno poslijepodne. Sunce se na nebu uspinjalo; Helios je nakon pogibije svog sina Faetonta iskazivao svoju gorčinu, bol i ljutnju jarosno upravljujući svojim nebeskim kočijama. Svijet je, usprkos svemu, još bio mlad, mlađi nego ikad prije. Ljudi su ga tek počeli prljati svojom prisutnošću, svojim nebožanstvom.

Pet je košuta paslo travu toliko zelenu da je Priroda sama nije mogla proizvesti. Upleo se tu i Zeus, upravljujući genskom tehnologijom svojih titanskih praotaca. Svijet, travu i šumu blagotvorne Arkadije stvorio je kao vježbu, kao uzavreli koloplet bjesomučnih indicija koje su se otkrivale izvježbanom oku, naviklom na susrete s besmrtničkim kreacijama otjelotvorenja mašte. Pet je košuta bilo plod Zeusovih tričavih igrarija s metamorfiranjem gena, a samo je jedna bila utjelovljeno savršenstvo: nježna košuta velikih rogova prevučenih

zlatom, zlatom koje je upisano u samu srž rogovlja što kao odbljesak čistoće reflektiraju padajuću svjetlost veličanstvenog Heliosa. A noge su te košute bile lagane kao lahor koji nikako da dođe i razblaži utjecaj upravo razjarenog boga sunca, noge načinjene od mjedi, načinjene da je nose i dok ostatak tijela ne svisne od umora. Košute su pasle, mirne i spokojne, pasle su travu koja im se plela oko mjedenih nogu, njih pet je paslo, pet od kojih su četiri samo prototipovi za onu jednu i jedinu, za onu pravu košutu.

Dan je bio predivan, kao stvoren za lov. Artemida se sa svojim bratom Apolonom prikradala životinjama. Poštujući sva pravila lova koja su u nju bila usađena modificiranjem ploda; Apolon, kao njezin brat blizanac, i više nego ispravno rečeno, zato što su im geni bili savršeno identični, s razlikom pobuđivanja oznaka spola, Apolon ju je samo pratio na putu, stvoren i rođen za sasma drugačije zadaće od njezinih. Ona

je Artemida, boginja lova, buduća ratnica kojoj su na pragu zrelosti odrezali desnu dojku kako bi bezbolno odapinjala strelice iz svog ogromnog luka. Artemida, buduća kraljica plemena Amazonki.

Apolon je znakovnim jezikom upita koliko će još trajati ta besmislica od lova. Ona mu brzim i izvježbanim pokretima poruči nešto vrlo nedvosmisleno. Bili su nadomak cilja, i sada nije nikako vrijeme da se odustane. Svjesna da je ovaj lov za nju svojevrsna inicijacija koja će ju učiniti dostoјnom u očima sviju sestara i braće, Artemida nije mogla dopustiti da je bezvoljnost njenog genskog (muškog) pandana izbací iz putanje prema ostvarenju svojih namjera. Naumila je vratiti se s plijenom, a to će i učiniti. Kerinitiske koštute već dugo opsjedaju njezin um svojom ljepotom, i nakon mjeseci gonjenja i priprema za lov, sada im je napokon najbliže što može.

Pokazala je Apolonu da sjedne i da je pričeka, tamo gdje jest. Koštute su pasle na samom središtu čistine koja se prostirala usred jednog od mnogobrojnih arkadijskih šumaraka. Istog onog kojim su se oni do maločas kretali. Vjetra nije bilo tako da ništa nije moglo upozoriti koštute na stran, nepoznat miris. A čak je i Zeus mirovao, ne uplićući svoje poslovično duge prste u ovu stvar. Što ju je neizmjerno veselilo; voljela je svog

oca, on ju je na kraju krajeva i načinio, ali stari ponekad nije znao gdje je granica.

Tiho, pretiho, Artemida iz tobolca koji je objesila na leđima, izvadi jednu od svojih dugih, ubojitih strelica. Njeno je tijelo vrhunska kreacija genetičkog programiranja i uvjetovanja; ona vježbom koja graniči s opsjednutostju tjera svoje (ljudsko) tijelo do krajnjih granica, klešući mišićje konstantom tjelesne aktivnosti. Mliječna kiselina njezina je životna suputnica, stvarnija i bliskija od brata joj blizanca. Ono što s njime dijeli izvana je ljepota; Artemida je jedna od najljepših žena mladosti svijeta kakav jest, jedna od najzanosnijih ratnica koje će ikada hodati. Mišićava, ali ne i gruba, lijepa, ali ne i muškobanjasta, ona je žena stvorena za moćnog ratnika, žena, a ne kiborg.

Napela je luk i uperila strelicu u najbližu joj koštu. Životinje su još uvijek mirno pasle, nesvjesne opasnosti koja je vrebala iz guštika nadomak jednog od bezbrojnih arkadijskih šumaraka. Artemida je znala da će ju morati ubiti iz prvog pokušaja, a da će potom nevidenom brzinom morati ispaliti još četiri strelice, još četiri u rafalnome nizu, i svaki puta biti precizna. Srce joj zatitra; ovo nije bila vježba gađanja u nepokretnu metu, ovo je prava, istinska akcija, to je

adrenalinski nalet u samo središte njezinog mozga. Posve je zaboravila da je pedesetak koraka iza čeka Apolon, uživajući u svojoj ljepoti i okupanosti suncem koje peče njegovu kožu, da postane brončana.

Kaplje znoja slijevale su niz Artemidino lice, lijepile joj odjeću uz kožu, ometale normalno funkcioniranje. Ni sama ne zna koliko je od vječnosti načela napinjući luk, držeći strijelu uz svoju desnu, nepostojeću grud, usredotočena na ono što će uslijediti nakon što odapne. Disala je mirno, duboko, pokušavajući pronaći nutrinu, smirenje u beskraju uzbuđenja što ga pruža lov.

Odapne. Strelica probije zrak, sjuri se pravo u jednu od nesavršenih prototipova, a ostale se životinje skutre u djeliću trenutka pripreme za bijeg pred nadolazećom smrću. U tom trenutku padne još jedna od njih, i ostale tri unezvijereno se pogledaju, žareći inteligencijom toliko nepojmljivom da je Artemidu bilo strah da je ubila dvije sebi ravne. I dok su se preostale tri koštute davale u bijeg, okrećući se pred svojom nesmiljenom progoniteljicom, Artemida iskoči iz svojeg skloništa istovremeno zatežući luk i odapinjući još jednu strijelu, pogodivši i treću koštu, treći prototip. Ostale dvije krenu u trk, upinjući se da povećaju svoju početnu brzinu. Upru svoje mјedene

noge koje ih ponesu daleko, predaleko od stvarnosti.

Ali stvarnost je neumitno liptjela. Artemidu više ni znoj nije smetao, više se nije obazirala ni na što. Preskoči tri mrtva tjelesa i da se u potjeru za košutama, spazivši ih u podnožju brežuljka. Trčala je mahnito, ne vjerujući da će ih stići, a potom opazi u njima tračak neodlučnosti, odapne još jednu strijelu i ubije i četvrtu. Preostala je samo još jedna, preostala je košuta najsavršenija od svih. Artemida pripremi i posljednju strijelu iz svog tobolca. Optimistična kakva već jest, na lov je uzela samo pet strijela.

"Pusti je na miru", reče Zeus koji se odjednom materijalizirao pokraj nje. Artemida ga ne posluša, i dalje tvrdoglavu nišaneći prema košuti koja će joj uskoro izići iz dometa. "Rekoh, pusti je!"

Kad košuta preskoči brijeg, spusti Artemida luk. Jedna joj je strijela ostala neiskorištenom. Zeus se ponovo umiješao.

"Ta je košuta moja", reče Artemida.

Zeus klimne. "Jest, ali od sada pa nadalje ima da se brineš za nju kao što se majka brine za svoju djecu."

"Zašto mi nisi dao da je ubijem?" reče Artemida. "Jedna mi je strijela ostala neiskorištena."

"Četiri su košute sasvim dovoljne za olimpsku gozbu", reče bog otac. "A preostala je moja najsavršenija iz klase. Uz to imam za nju nešto posebno na pameti."

Artemida klimne, gnjevna. Proći će ju, tješila se. Proći će ju.

Zeus nestane i ona ostade sama. Neutješna, ispali strelicu u nebo, prkoseći inatu kojeg je sama stvorila.

Na proplanku, među mrtvim košutama, čekao ju je Apolon.

* * *

"Oče", reče plavokosi dječak od svojih sedam-osam godina. Muškarac obučen u krzneni ogrtič jednak dječakovome se okrene prema svome sinu. Muškarac je bio stasit, visok i snažan, duge plave kose, lica obraslog jednako plavom bradom. Sniježilo je. "Čekaj me." Dječak požuri za ocem na svojim krpljama, shvativši da je golemi muškarac tek usporio korak. Ne i stao. Ovdje na sjeveru moraš biti čvrst i nepokolebljiv da bi preživio. Ali isto tako i milosrdan, spreman pomoći. Gledati sebe, ali istovremeno pogledavati i drugoga, jer samo tako se može preživjeti u pustinji punoj leda, u studeni Hiperboreje. Suradnjom.

"Uskoro smo kod kuće", rekao je visoki muškarac. Zvao se Lars. "Uskoro ćemo sjesti uz ognjište, pa ču ti ispričati

priču koju sam ti obećao." Sniježilo je, ali je vrijeme svejednako bilo mirno. Tiho. Kao zatišje pred buru. Sunca nije bilo; Hiperborejci su ga posljednji puta vidjeli prije mnogo mjeseci, kad je posljednji puta te godine izvirilo iza oblaka. Sve što su imali od sunca bili su tračci dnevne svjetlosti. I povremeni odsjaj od mjesecine u noćima tako vedrim da su proklinjali iduće dane, studene i mrzle. Dječak i muškarac hodali su jedan uz drugoga, prodirući kroz blagi snježak svojim krpljama što su ih sami načinili.

Uskoro, mislio je Lars, uskoro će stići kući, zbaciti sa sebe ova krzna i okupiti se oko ognjišta, sa ženom Johannom i njegovim drugim sinom, djetetom od tek nekoliko mjeseci. Malenim, premalenim da bi bio sposoban sam se zaštiti. Johanna je zasigurno spremila kolač od kozjeg sira, pomislio je Lars. I opet ubrzao korak. Ali Mats se ovaj puta nije žalio. Razumio je očevu želju za povratkom u okrilje doma, te je stisnuo zube i pružio korak.

I nije prošlo tako ni deset minuta kad su pristigli na vrata svoje kolibe. Ušli su praćeni blagim pahuljama, zahvalni što ih nije zahvatila nadolazeća oluja koja se mogla nanjušiti u zraku. Johanna ih je pozdravila, te su se na brzinu i u veselju svukli, zbacili sa sebe teška krzna, skinuli snijegom otežale

krplje. I baš kao što je Lars bio pretpostavio, čim su sjeli pred vatru koja je tako svileno vraćala život u njihove utrnule udove, Johanna iznese kolač od sira. Najbolji koji je Lars ikad kušao. Najbolji kojeg će Mats ikad kušati.

"Oče", reče Mats između dva zalogaja, "pričaj mi sada priču o Heraklu."

Lars zaklima glavom, gutajući posljednji komad izvrsnog kolača. "Zapamti, sine", reče, " ovu priču ti pričam baš onako kako ju je moj otac ispričao meni, moj djed njemu, pradjed djedu, i tako redom, sve do deset naraštaja unazad."

"I tako će je ja ispričati svojim sinovima", rekao je Mats. S čime se Lars odmah složio. Gledajući Matsa, gledajući cijelu svoju obitelj, Lars nije mogao a da ne zaboravi na sve nedaće koje su ih pratile. Loša hrana jedne godine, nedostatak vitamina druge godine, Bolderova smrt od genetički uzgojene biljke otrovnice, pojava raznoraznih čudovišta. Priča o kiborgu koji postaje čovjek nadošla mu je u pravome trenutku, u trenutku kada obitelji treba pokazati vjeru u bolje sutra, neovisno o tome što se planira gore u Åsgård.

"Sve je počelo s Heraklovom željom da se uspne na Olimp i da sjedne do svoga oca Zeusa", započne Lars svoju sagu.

"Zeus, to je kao Odin", reče mladi Hiperborejac, "a Olimp je Åsgård."

"Tako je", reče Lars, iako dječak nije čekao nikakvu potvrdu. Okus kolača od sira još se osjećao u ustima, slijevajući se u sva zamisliva tkiva. Johanna sjedne uz njih, krhka plavuša u kasnim dvadesetima. Pričalo se da su jednom, u doba o kojem Lars priča, Hiperborejci živjeli i po tisuću godina. Danas je drugačije. Danas su sretni ako dožive pedesetu.

"Međutim, Zeus, poglavar bogova pristiglih s planeta različitog od naših, åsgårdskih bogova, nije htio Heraklu tek tako dopustiti da zauzme mjesto uz njegov tron", nastavio je Lars.

"Želio ga je iskušati", rekla je Johanna. "Želio je da Heraklo nadiže svoje kiborško porijeklo i da u sebi pronađe sve one elemente koji čovjeka čine čovjeka, a ne svode se tek na puke kemijske reakcije." Vatra je pucketala. Åke je spavao.

"Hej", nasmije se Lars i napravi se kao da će udariti Johannu. I pogladi je umjesto. "Tko ovdje priča priču, ti ili ja?"

"Htjela sam samo skratiti uvod", rekla je. "Znaš i sam kako ponekad otežeš."

"Daj, pričaj!" reče Mats.

"Tiho", reče Johanna, "mogao bi probuditi brata."

"Ne diraj lava dok spava, kaže stara poslovica", reče Lars. "Heraklo je to naučio na svom prvom zadatku, prvome od deset koliko mu je zadao njegov rođak Euristej, podmukli kralj Mikene, grada države daleko dolje na jugu."

"Grada države?" upita Mats.

"Heraklov narod nije imao plemena kao mi", odgovori mu Lars. "Živjeli su u gradovima oko kojih su organizirali svoje male države, po uzoru na svoje bogove. Mi smo za svoj uzor odabrali svoje bogove, koji žive u plemenskim klasterima." Mats klimne, iako nije razumio razliku. No nije htio postavljati suviše pitanja da ne bi pokvario čar priče. "Priča kaže da je Heraklo nakon obavljenih deset zadataka imao uzdići se na Olimp, i tamo sjesti do Zeusa.

"Prva je zadaća Heraklova bila ubiti nemejskog lava, okrutnu genetičku tvorevinu boga vatre Hefesta, olimpskog kovača. Kao broj dva Heraklo je imao ubiti hidru, golemu višeglavu zmiju, također produkt prtljanja po genima. I naravno, kao svaki pravi junak, Heraklo je uspio u svoje prve dvije pustolovine.

"Da bi ga dočekala treća zadaća, koja ga je nanijela u naše krajeve. Kerinitkska košuta..."

* * *

Tekao je prvi mjesec dana da je Heraklo na putu. Logorska vatra pokraj koje je sjedio gladila je njegovo presavršeno kiborško tijelo plamenjem koje se otiralo od njega svojom toplinom. Toplinom koja mu i nije trebala; nanoroboti koji su plovili njegovim tijelom imali su između ostalih zadaća i održavanje tjelesne temperature na jednoličnoj razini. Heraklo se nije ni znojio; otrovne tvari koje su se lučile znojem u njegovome su kiborškom tijelu čiji su organski dijelovi bili inicirani i oplemenjeni upotrebom genskog inženjerstva za rastvaranje otrova bili zaduženi posebni enzimi. Oni su pak u Heraklovom organizmu tavorili kao simboli, slično kao crijevne bakterije koji ima svaka ljudska jedinka. Vatra je, tako, bila teko dio dekora, za putnike namjernike.

Heraklo se ogrnu u svoje krvno. Krvno nemejskog lava, zvijeri koju je Hefest stvorio, a on ubio, ispunivši tako tek prvi od deset zadataka koje mu je namijenio podli rođak Euristej. Zapitao se polučovjek kakav je osjećaj hladnoće koji muči obične smrtnike. Bi li Zeus dopustio da pronikne u tajne svojega tijela i da na barem jedan trenutak onesposobi djelovanje nanostrojeva? Da ih privremeno potiša, samo da na jedan dan, recimo, osjeti kako je to kad je hladno. Možda jednom, zaključi polučovjek, Zeus je uvijek bio škrt kad

je trebalo dati kodove za ulaz u sustave svojih kreacija. Čak i kad se radilo o svjesnim kreacijama koje su na to slučajno možda i imale prava.

Bio je pojeo nešto sitno, nekakve živine koje je nalovio. Iako mu hrana i nije trebala; sav višak energije koji mu je trebao Heraklo je primao iz svog kostura načinjenog od titanske legure pojačane dijamantima. Praktički neslomljive. Praktički neranjiv. Heraklo je bio savršena kreacija svojeg izvanzemaljskog, božanskog oca Zeusa. Oca zato što je Zeus, sada je Heraklo i to znao, stvarajući Herakla primijenio svoju vlastitu DNK, pomiješanu s ljudskom. Inače ga kao fetus ne bi bio mogao kirurški usaditi u Alkmeninu maternicu. Njeno bi ga tijelo odbilo. Heraklo ne bi nikada bio rođen.

Tek jedan mjesec. Već je toliko dugo na putu. Još otkad je preko Euristejevog posrednika primio vijest da mu je naredni zadatak uhvatiti živu jedinu preostalu kerinitsku košutu, još jednu od Zeusovih kreacija, kad je vrhovni vladar izvanzemaljske rase koja je s Olimpa bivstvovala na Zemlji tek počinjao s genskim manipulacijama nad zemaljskom florom i faunom. Kerinitsku su košutu, tu jedinu preostalu nakon što je Artemida polovila preostala četiri manje savršena modela, resili zlatni rogovi i mјedene noge. Košuta je, baš kao i Heraklo, bila neumorna.

Polubog ju je pratilo, gudurama i klisurama, kroz šume i uz rijeke, uvijek joj je bio blizu, goneći je, ne dopuštajući joj da pridahne, da dođe sebi, da stane. Stala je samo kad bi osluhnula gdje je on, da ga omiriše, i često ne bi uspijevala jer je Heraklovo tijelo znalo neutralizirati svaki bespotreban miris. Rijetko su stali, i košuta i Heraklo, rijetko su imali priliku odmoriti. Iako nijednom od njih dvoje pravi odmor nije bio potreban. Više se radilo o predahu; košuta je s vremenom na vrijeme trebalo uzeti svježe trave da bi svojem mesu dala energiju, a Heraklova je hidraulika s vremenom na vrijeme zahtijevala samoinspekciju. Da, polubog već dugo nije bio na temeljnog servisu.

Nekoliko ju je puta Heraklo već zamalo bio uhvatio. Jednom pokraj potoka, kad je košuta neoprezno zastala da bi utažila žđ, drugi puta pokraj grma kraj kojeg je stala da bi uzela list ili dva, toliko neophodnu joj energiju, tih nekoliko kilodžula da bi mogla trčati, trčati koliko je hitre i neumorne noge nose, daleko od Herakla koji ju je samo želio uhvatiti da bi je pokazao Euristiju. Da bi ispunio svoju treću zadaću, da bi bio još jedan korak bliže Olimpu, Zeusovom tronu. Jednom je stala jer joj je noga zapela u nekoj rupi u tlu, i Herakla je tada mogla osjetiti samo na dah udaljenog od svojih zlatnih rogova.

Jedva mu je pobjegla. Tada joj je polubog bio najbliži.

Heraklo uzdahne. Nije mogao a da se ne zadivi nad upornošću kerinitiske košute, nad zalaganjem koje je ulagala samo da bi mu pobjegla. Samo da bi bila na jedan korak ispred njega. Nije mogao a da se ne zapita ima li sve ovo nekakvog smisla, i što će biti kasnije, kad ispuni sve što mu Euristej bude namijenio da ispuni. Kad obavi sve zadaće. Hoće li tada uistinu osjetiti ispunjenje, ili će mu zadovoljstvo biti umanjeno? Umanjeno čime? Osjećao se kao golema čelična konstrukcija drevne katedrale pred kojom se nazirao zamor materijala. I tada, sasvim nesvrishodno i svojoj potjeri posve neprimjereno, Heraklo odluči utrnuti vatru, leći i isključiti svoje čipove, programe i funkcije na nekoliko sati.

Kerinitска košuta, nagonski znajući da joj je progonitelj privremeno odustao od lova, umjesto da učini isto, stane samo na tren. Pokraj izvora, popije nekoliko gutljaja, pojede nekoliko zalogaja, i zatim kreće dalje, pažljivo dozirajući prenapregnuće mišića, pazeći da joj se u mišiće ne ispusti suviše mlijecne kiseline. Trčala je dalje, prema sjeveru, svakim novim korakom povećavajući razdaljinu između sebe i svoga progonitelja.

* * *

"Oče", viknula je ljutita Artemida, "što to znači?" Olimp se ljuštio na suncu, okupan svjetlošću kojom je Helios upravljao iz svoje kontrolne sobe. Zeus je tavorio u svojem laboratoriju, često nesvjestan svih priča koje su o njemu kolale među pukom.

"Ometaš me u važnom pokusu", rekao je Zeus, više strpljivo nego ljutito. Sva mjerena i miješanja genskog materijala različitih vrsta morala su biti iznimno precizna zbog svoje osjetljivosti.

"Heraklo lovi kerinitku košutu", rekla je Afrodita, smirenje jer je u svoj krvotok izlučila znatnu količinu sredstva za smirenje. Zeus je nju i njezinog brata učinio različitim od Herakla; Artemida i njezin brat blizanac su bili androidi, svi njihovi dijelovi bili su organski. Uz neizbjježne genske manipulacije. "Rekao si da si njoj namijenio drugačiju sudbinu od skončanja u lovuu."

"Heraklo je neće ozlijediti", rekao je Zeus.

"Ali ja bih mogla ozlijediti Herakla."

"Doista?" Zeus je znao da Artemida ne govori istinu. Heraklo joj je predstavljao više nego što je i sama bila voljna priznati. Za razliku od nje, Herakla je bilo teško dokučiti. Zeusu su njegovi sinaptički procesi predstavlјali zagonetku. Ne i nepremostivu, Zeus je u

svojem višestoljetnom životu znanstvenika i zvjezdanog putnika rijetko kada naišao na nešto toliko fascinantno kao što su Heraklovi emocionalni procesi i načini razrješavanja dvojbenih emocionalnih situacija u Heraklovom kompjutorski navođenom umu.

Artemida se pokolebala. Svjesna da ne govori istinu. "Prije ili poslije ću se suočiti s Heraklom zbog koštute", reče Artemida i izade. Zeus uzdahne. Ponekad se pitalo što mu je sve ovo trebalo.

* * *

"Heraklo je koštu gono mjesecima", rekao je Lars. "Prelazio je rijeke, prolazio kroz sela, grčka, slavenska, makedonska. Spavao u trošnim kolibama, na planinskim križanjima, u napuštenim pećinama. Borio se s medvjedima, tukao s gladnim vukovima. Hranio se tek korijenjem i sitnim životinjama koje je ulovio putem, ne dajući ni sebi ni košuti vremena za predah."

"Računao je da će se košuta umoriti", rekao je Mats, naslučujući poantu priče. Strpljenje je izuzetno važna odlika svih jakih ljudi. Ne samo fizički jakih, jer um caruje, a snaga klade valja, kako je njegov otac znao

često ponavljati. "Zašto se nije umorila?"

Lars se nasmije. "Košutine su noge bile mјedene. Neumorne. Sve su kerinitiske koštute, uključujući i ona četiri prototipa koje je Artemida ulovila, bile dizajnirane da izdrže najveća opterećenja, da se praktički nikada ne umore. Ta peta koju je Heraklo lovio, ta je peta bila najizdržljivija, najčvršća, najnepokolebljivija. Peta je kerinitika koštuta imala sposobnosti da napoljava svjesnim reakcijama kojima je upravljao moždani čip ograniči upotrebu energije u svome tijelu."

"Objasni", reče Mats. Johanna je uspavljivala Matsovog malog brata, ali je jednim uhom osluškivala priču. Mnogo je puta stajala bok uz bok svome mužu u borbama s drugim plemenima, mnogo se puta borila s njima protiv Rusa i Sama, i sama ju je priča o Artemidi ispunjavala ponosom prema svome rodu.

"Svako tijelo za svoje funkcioniranje treba određenu količinu energije", reče Lars. "Da bismo dobili energiju, odnosno da bismo je prikupili, moramo jesti i spavati. Jesti jer energiju ne možemo primiti niotkuda; količina energije u prirodi je ograničena, iako se čini beskrajnom, i svako tijelo treba primiti energiju odnekuda. Spavati jer se tako čiste moždani tijekovi i obnavljaju

stanice u tijelu." Vani je puhao sve jači vjetar.

"A Heraklu to nije trebalo", reče Mats. "Niti košuti."

"Ne u tolikoj mjeri. Heraklo je svoju rekuperaciju imao zahvaliti svome kiborškom tijelu, moždanom čipu i nanostrojevima u tijelu, a košuta sposobnosti maksimalnog iskorištenja energije koje je bilo gotovo pa obrnuto proporcionalno unosu energije u tijelo. Zato se i ona činila naizgled neumornom."

"Što je bilo dalje?" upita Mats.

"Mjeseci su prolazili, a Heraklo i dalje nije uspio uloviti košutu", nastavio je Lars priču. "Ne samo nekoliko, već mnogo joj je puta zamalo doskočio i uhvatio, ali košuta je bila gipka, uvijek se nekako uspjela izmigoljiti iz njegovih šaka. Jednom ju je čak i imao u rukama, ali životinja se propela i iznenadno ga lupila u bedra. Heraklo nije osjetio bol, već ju je od iznenađenja ispustio, i ona je pobegla."

"Zar nije nikad pomislio odustati od lova?"

Lars zaklima. "Mnogo puta, priča se. Jako često je Heraklo mislio o tome, kako se često propitivao o svrshodnosti svoga lova, i svih zadataka koji su ležali pred njime. Često, kad je ipak bio prisiljen stati i odmoriti se, često se tada, sam u mračnoj noći pred improviziranim vatrom, kako se često

Heraklo znao zapitati gdje je zapravo poanta, zašto se toliko trudi, i je li uistinu toliko važno na koncu postati besmrtni i sjesti uz Zeusa na olimpskom tronu. Herakla su morile mnoge dvojbe, a ova je bila tek jedna od mnogih. Junak je neprestano, u serijama unutarnjih monologa i diskusija sam sa sobom, propitivao svoju čovječnost, nikad ne nalazeći konačna rješenja i krajnje odgovore."

"Tako ponekad mora biti", rekla je Johanna sa strane. "Život nikada ne nudi konačna rješenja na svoje nepoznanice."

"Što je Herakla još više zbumnjivalo", reče Lars. "Nemoj zaboraviti da je on ipak bio tek napolna čovjek, i da je njegovim ljudskim, organskim dijelom upravljala i na neki način dominirala njegova umjetna polovica. Heraklo možda i jest imao ljudski mozak, ali tim je ljudskim mozgom upravljaо čip, njegove su organske dijelove servisirali nanostrojevi, a njegov je kostur bio hidraulični i od titana."

Nekoliko je trenutaka u kolibi vladala tišina. Čulo se samo pucketanje vatre i zavijanje vjetra izvana. Bit će posla ujutro, pomislio je Lars, ako preko noći zapada jači snijeg. A činilo se da hoće.

"I tako su prolazili mjeseci", nastavi Lars. "Heraklo je na putu proveo već skoro pa šest mjeseci."

* * *

Dosta. Već mu je bilo svega dosta. Bližio se kraju deseti se mjesec da je na putovanju, da lovi košutu iz Kerinitiske šume. I svega mu je bilo dosta. Znoj mu se lijepio na kapcima. Odmor koji je bio simuliran pretvorio se u napor; živio je na izmaku svojih snaga, a košuta nikako da posustane. Veliki Heraklo, junački polubog, potučen od jedne plahe životinje. Genske manipulacije, ali ipak životinje.

Krajevi kojima se kretao bili su pustinjski. Ne kao pustinja na sjeveru afričke zemlje o kojima je (zasada) samo slušao priče namjernika i trgovaca, već pustinja snijega i leda, negostoprimaljivi kraj bez hrane, bez raslinja, bez ičega. Samo zasljepljujuća bjelina ničega ni u čemu, pravopisni kraj bijelogra, mrzle temperature i tek poneka šojka kreštalica koja se namjeračila na mladoga polučovjeka. Hodajući tako i prateći tragove koštute, zahvaljujući bogovima, koji god da jesu ovdje, u sjevernim krajevima, vrlo vjerojatno različiti od Zeusa i njegove klike, Heraklo im je zahvaljivao što ne sniježi, što se tragovi koštute iz Kerinitiske šume daju tako lako pročitati. Kroz organski

mozak su mu prolazile slike, različite slike iz prošlosti, zmije čiji su skeleti i ljske bili pojačani čelikom, a koje je kao beba udavio u postelji, nacereno lice Zeusove ljubomorne Here koja ga je mrzila i pratila na svakome putu, teški izbor između naslade, užitka i blagodati s jedne strane, te muka, strpljenja i pravične nagrade s druge, izbor koji mu je bio ponuđen na pragu tinejdžerskih godina, put koji je morao odabrat da bi postajao to što na kraju ima biti, ako preživi snijeg, led, studen, ako se izvuče iz ove nepogode, razmišljao je što će se, Zeusa mu, zbiti ako mu se računalni čip koji upravlja tjelesnim funkcijama smrzne. Ako prestane funkcionirati. Ako jednostavno stane.

Nije se dao. Nije htio o tome razmišljati. Shvatio je, odjednom, da mu se Zeus nije javio još otkako je s Jolajem ubio hidru. Hidra. Sjeti je se. Borbe s njome. Sjeti se borbe s nemejskim lavom. Sjećanja su prolazila kroz organski mozak, miješala se s računalnim funkcijama čipa koji je vodio nanostrojeve. A oni kao da su posustajali. Stajali. Prestajali s radom. Bivalo mu je sve hladnije i hladnije. Kočio se. Na trenutke gušio. Čudno; takve osjećaje nije iskusio nikada prije. Nikada ranije. Studen i smrzotine, nožni prsti umotani u krvna, ne osjeća ih. Priroda i Gea, one su jače i od najjačih, one mogu pokositi najizdržljivije. Ne

vrijedi tu ni strpljenje, ne znači tu ništa nečije ufanje, nečije vjerovanje, nečija snaga, bilo tjelesna ili intelektualna. Pred snagom Prirode svi smo mi samo žuto lišće na vjetru, lišće koje će nestati i kojeg će odnijeti zaborav, lišće koje će istrunuti.

Znojio se. Kako čudan osjećaj. Tragovi koštute pred njim bivali su nepostojaniji. Ali bili su ovdje. Gazio je kroz neutabani snijeg, pratio ju je, a zapravo je sve što je želio bilo zaboraviti i na nju, i na zadaće, zaboraviti Euristeja, svoje strpljenje, snagu i izdržljivost, zaboraviti na sve. Kročio je kroz snijeg mehanikom čudovišta, kročio je kroz bjelinu, umotan u kožu nemejskog lava i medvjede krvnog, jedan korak, drugi korak, lijevom, desnom, mehanički, ne razmišljajući. Nanostrojevi su zamrli. Znojio se. Znoj je bio hladan, nespoznatljiv, kao pismo koje se piše davno zaboravljenoj ljubavi iznikloj iz prošlosti dresina, praćeno pjesmom mandolina. Heraklo se znojio, hladan je znoj curio njegovim tijelom. Bio je gladan. Umoran. Želio je stati, samo malo, samo nakratko. Htio je biti kao sjenica i kao roda, kao vrabac i kao labud. Htio se okušati, htio je voditi ljubav, htio je imati sve što nema, sve što je lijepo, a kratko traje jer sve što je lijepo, kratko traje. Želio je posljednji puta okusiti crveno vino pomiješano s

vodom, želio se još jednom nasmijati, još jednom okusiti grožđe. Ali umjesto svega toga on se znojio, hladnim znojem koji ga je prepadao.

Tragovi koštute i dalje su bili pred njime, sve jači i sve neizraženiji. Kontrast koji se ničime nije mogao nadomjestiti, nevjesta logika u nemalom izražavanju. Hidraulični je sustav mladoga polučovjeka posustajao. Smanjivala se moć, smanjivala se izražajnost pokreta. Heraklo je posustajao. Kao motor kojem je ponestajalo goriva. Kao dvogrba deva čije su se zalihe vode značajno smanjile. Kao multinacionalna korporacija koja je bankrotirala zbog pronevjere. Kao padobranac kojem se padobran ne otvara. I ne otvara. I ne otvara. Tragovi su kerinitiske koštute bili tako mutni.

Heraklo izgubi svijest, prvi puta u svom polubožanskom životu.

* * *

"Kad je Heraklo došao sebi, prvo što je osjetio bila je vatrica", reče Lars i potakne jednu cjepanicu u vatru koja je gorjela pred njima. "Ležao je u krevetu, svučen od koža i krvnog, koje su ga štitile od studeni, očito nedovoljno za duže razdoblje."

"Isto bi se dogodilo i nama kad bismo ostali duže vani", reče Mats. Vijavica je nastavljala svoj bijes. Svi su

očekivali da će sutra morati razmetati snijeg pred kolibom.

Lars zaklima glavom. "Samo što bi bilo tko od nas popustio puno ranije nego Heraklo", reče. "Međutim, Heraklo nije bio običan čovjek, Zeus se bio pobrinuo za to kad ga je stvarao. Ali ni Zeus ni gensko inženjerstvo ne mogu nadmašiti Prirodu. Ona je najjača. Uvijek će i biti, sve do kraja svijeta.

"A kad se Heraklo ogledao po prostoriji, shvatio je da nije sam. Jedna se ljudska figura nagnula nad vatrom, gledajući da najbolje iskoristi blagodati topline, potičući sagorijevanje dugačkom granom. Bio je to moj i tvoj predak, bila je to ista ova baraka..."

* * *

"Tko si ti?" upita Heraklo. Toplina je prodirala u njegove utrnule udove i vraćala mu snagu. Vraćala mu je svijest o snazi koju je bio izgubio putem.

"Ime nije bitno", reče neznanac. Bio je visok, širokih ramena, duge plave kose i plavih očiju. "Tek jedan Hiperborejac."

"Priče u Heladi kažu da je Hiperboreja Apolonova zemlja", reče Heraklo pridignuvši se. Malaksao, zavrти mu se u glavi. Čudno. Nešto što ranije nije iskusio. Zamor materijala. "Priča se u Heladi da u Hiperboreji vlada vječno

sunce i da ljudi ovdje žive i po tisuću godina. Da su stabla uvijek puna sočnih plodova i da su svi lijepi i mladi ovdje u Hiperboreji."

"Svašta se priča po Heladi, vidim", reče Hiperborejac i nasmije se. "Ovdje gore na sjeveru tvoj Apolon nema što tražiti, a kamoli vladati Hiperborejom. Ovdje na sjeveru vladaju drugi bogovi od tvojih. Jedno drugo izvanzemaljsko pleme. Odin je naš Zeus. Bálder naš Apolon. Vječno sunce, kažeš? Ha, pola godine jest sunčano, i sunce nikada ne zalazi, ali je zato druga polovica godine mračna i sunce nikada ne izlazi." Vatra je pucketala dok je Hiperborejac pričao.

"Ne želiš mi reći svoje ime?" upita ga Heraklo. Htio je ustati. Htio je nastaviti potragu za kerinitskom košutom. Sad je odmakla i predaleko. Koliko je uopće bio u nesvijesti?

"Imena nisu bitna, Heraklo", reče neznanac. Spasitelj. "Imena su samo oznake. Ali ako te to veseli, zovem se Åke. Neobično?"

"Nimalo", odmahne Heraklo glavom. "Koliko sam dugo bio u nesvijesti?"

Aake slegne ramenima. "Nemam pojma. Ja sam te pronašao na pragu kolibe sinoć kad sam se vratio iz lova." Iz lova? Zar ovdje u ovoj pustoši ima nečeg za loviti? "Cijeli dan. Možda dva. Bio si premoren, čovječe." Čovječe.

Kako to gordo zvuči. I svejedno lijepo. "Netko te donio na prag", nastavi Aake. "Vidio sam tragove u snijegu. Netko jak. I istovremeno nježan."

"Kako to misliš?" reče Heraklo. Mozak mu je još uvijek bio smućena kaša načinjena od besmisla preklapanja različitih koordinatnih sustava koji su se mijenjali preklapajući se.

"Tragovi su očito bili ženski", reče Aake. "Ženski, ali jake, ratničke žene. Pomogla ti je, Heraklo. Spasila ti je život dovukavši te na moj prag."

"A ti si mi pomogao iako o meni nisi znao ništa", reče Heraklo. Mrak je brzo padaо u ovim krajevima.

"Nepisani zakoni sjevernih krajeva", reče Hiperborejac. "Ovdje usred ničega čovjek ne može preživjeti ako mu drugi ne pomažu, na jedan ili drugi način. Često nikad ne upoznaš svoje pomagače. Recimo, svi mi lovci dajemo jedan dio plijena ostarjelim lovcima koji ne mogu brinuti sami za sebe. Drugi primjer su naši zakoni; drastični su, ubojstva se kažnjavaju smrću. Ovdje na sjeveru, Heraklo, prisiljeni smo pomagati jedni drugima, i živjeti u skladu s Prirodom. Samo tako možemo preživjeti."

Heraklo ga je gledao dugo i beskrajno. Ogladnio je.

"Dat će ti nešto za pojesti", reče Aake, kao da mu je pročitao misli. Ali prije nego što se vratio s tanjurom tople

juhe nakrcanim kuhanim mesom irvasa, Heraklo je već tvrdo spavao. Umoran i trudan.

* * *

Košuta je ležala na tvrdoj postelji od granja i lišća, skrivena u ostacima grmlja. Golo granje nije pružalo savršenu zaštitu, ali bilo je bolje ni od čega. Jutro je razmicalo mrak i prigušeno svjetlo naoblaćenja ustupalo je mjesto noći. Bila je gladna; jela nije danima. Smrznute se trave ne može najesti. Povremeno bi naišla na koje stado irvasa pa bi im se priključila u hranjenju, i pobegla kad bi došli pastiri. Nije se željela suočavati s ljudima; zlato (i ne samo ono na njenim rogovima) čini da ljudi zaborave na moralna načela. Zbog zlata su ljudi spremni učiniti sve.

Grickala je granje. Drugo nije imala. Vode je bilo u izobilju, snijeg kojeg je jela održavao ju je u životu. U svojoj životinjskoj svijesti prepunoj nagona i preprogramiranih pravila ponašanja znala je održati se na životu. I to nije bilo tek nešto što joj je Zeus usadio u genski kod putem svojih manipulacija.

Kad bi mogla, uzdahnula bi. Od olakšanja. Herakla nije bilo, svojim je očima vidjela i umom koliko jačim od prosjeka toliko svejedno životinjskim shvatila da je Heraklo posustao. Da je

stao. Vidjela je Artemidu koja ga odnijela do nečije kolibe i ostavila pred njom. Znala je da se Herakla ne mora plašiti. Ne sve dok se ne oporavi. A tada će joj i dalje biti za petama, iako će mu trebati vremena da otkrije kuda i kamo je nestala. Da je mogla, nasmijala bi se.

Ali čuvši zavijanje gladnih vukova, nije joj bilo do smijeha, čak i da se mogla smijati. Radije je usredotočila svoju pažnju i načulila svoje čulo njuha da bi pravovremeno osjetila nadolazak čopora. Ova zemlja je bila okrutna i nemilosrdna, i nije joj se nimalo sviđala. Više je voljela svoju Kerinitsku šumu. Kerinitkska šuma. Bez Herakla za petama, nije joj preostalo ništa drugo nego da se vrati u svoju Kerinitsku šumu.

Zavijanje se vukova udaljavalo. Vukovi, gladni plavokosi lovci, zvijeri koje vrebaju sa svih strana. Pridigla se i pošla. Nazad, prema Heladi, prema Kerinitskoj šumi.

* * *

Heraklo se probudio uplašen. "Košuta!" viknuo je. "Kerinitkska košuta!" Vatra je i dalje gorjela u tihom kaminu.

"Gdje je Aake?" upitao je Artemidu koja je sjedila za stolom i gledala ga kako spava. Kiborški polubog sjedne na mirišljavu postelju. Umora i

vrtoglavice je nestalo. Nadošla je neutaživa glad. "Gladan sam."

"Heraklo kako spava", reče Artemida. Njena duga crna kosa i maslinasta boja kože, u kombinaciji s pravilnim crtama lica. Muškarci su je baš zato željeli; bila je jaka poput njih, a nježna poput ikoje druge žene. Čak i bez desne dojke, kao prava Amazonka. "Heraklo gladan", reče. "To su prizori za koje bi se trebalo naplaćivati ulaznice. Bolji od atenskih tragedija. Nastaviš li tako, polučovječe, srušit će se mit o tebi kao nepobjedivom i čvrstom ratniku."

"Što ti hoćeš?" upita je Heraklo i krene prema smočnici. Bio je nag; Artemida ga je željela već više puta, i nikad joj nije popustio. Znao je da će je ovako smesti. Smočnica je bila puna. Nije želio zlorabiti Aakevo gostoprivstvo, ali nije imao izbora. Morila ga je glad. Neutaživa. Uzeo je komade sušenog irvaskog mesa, i gverc da utaži žed.

"Loviš moju koštu, Heraklo", reče Artemida. "Loviš moju koštu, a bez moje dozvole."

"Lovim je već deset mjeseci, a ti si se tek sada sjetila doći me upozoriti što radim!" Heraklo se posprdno nasmije, i sjedne do nje za stol. "Što je, Zeus se tek sad iskrao s Olimpa u još jednu od svojih pustolovina?" I iako je Zeus bio na glasu kao popriličan zavodnik, sve su glasine o njemu bile

zapravo lažne. Zeusova se zanimacija za ženski dio ljudskog roda, tih 51% da budemo precizniji, sastojala jedino u činjenici da žene proizvode jajašca koja se mogu koristiti u eksperimentalne svrhe. Svaka žena koju je vrhovni bog zaveo nesvesno je postajala ili živi inkubator ili donator svojih jajašaca. A reputacija zavodnika nije odmagala, dapače.

"Da nije bilo mene, polučovječe, danas bi ležao smrznut negdje tamo u goloj šumi!" prosiktala je Artemida.

"Hvala ti, *plemenita Artemido*", reče Heraklo između dva (brza) zalogaja. "Ne znam što bih bez tebe."

"Dobar tek", reče ona. Heraklo je jeo halapljivije od bogova kada piju nektar. Neposredno prije orgija. Uf, kako je Hefest znao biti ljubomoran na svoju suprugu nakon tih noći... "Svejedno, ne mijenja se činjenica da loviš moju košutu bez mojeg pristanka."

"Ne lovim je iz zabave, makar mislim da si toga i sama svjesna", reče polubog. "I sama znaš o zadaćama koje imam ispuniti prije nego što dođem na Olimp, među vas besmrtnike."

"Govoriš o tome kao da je to već činjenica", reče Artemida. Heraklova je golotinja nije smela, kao što je on to bio očekivao. Ali ju je, hm, uzbudila. Da, bila je svjesna da ga još uvjek želi. "Međutim..."

"Međutim me zaboli!" reče on. Pojeo je tucet ogromnih komada suhog mesa i još je uvjek bio gladan. Bolio ga je želudac od gladi. "Košuti neću učiniti ništa nažao, Artemido! Uhvatit ću je i neozlijedenu odnijeti pred Euristeja, i potom je vratiti u Kerinit. I to je sve, Artemido, ništa više!"

"Dosta je vike!" reče ona i pridigne se sa stolice dok je polubog kopao po Aakevoj smočnici pokušavajući pronaći nešto čime bi se nahranio. "Heraklo", rekla je i prišla mu, uhvatila ga čvrste mišice. Nanostrojevi su radili svoje, Heraklo je opet bio u naponu snage. Savršeni atleta, besprijekorni natjecatelj, prvak. "Heraklo, zar je tako teško progutati svoj ponos i zamoliti me za dozvolu? Da, znam da se mojoj košuti neće dogoditi ništa nažao, znam za zadatke koje imaš ispuniti, i veselim se što ćemo se družiti na Olimpu, ali zašto me ne možeš zamoliti? Zašto me ne možeš pitati, Heraklo?" Glas joj je bio nepokolebljiv.

Heraklo se okrene, s jelenjim butom u rukama. Gledao ju je dugo i beskrajno, pokušavajući u njenim tamnim očima pronaći djevojčicu koju je jednom poznavao. "Čudno", reče na posljetku, "Apolon je tvoj blizanac, a krase ga najsvjetlijia koža i najplavije oči koje znam. Čudo što sve gensko inženjerstvo može proizvesti."

Stajali su tako u tišini. I tada Heraklo razbije napetost i reče: "Oprosti, Artemido. Je li u redu što lovim tvoju košutu?"

Ona prasne u smijeh. "Znaš, uvijek sam voljela što si pomalo kreten!" Tada i Heraklo prasne u smijeh, smijeh koji se pronio cijelom šumom.

* * *

"Heraklo je na posljeku ulovio košutu", reče Mats. Vijavica se polako smirivala. Lars je zaklimao glavom.

"Heraklo i Artemida su nakon neprospavane noći otišli iz Aakeve kolibe", nastavi priču prema kraju, "ostavivši mu nadoknadu za hranu koju je Heraklo bio pojeo." Nadoknada je bila zlato koje Lars i dan danas čuva skriveno, za crne dane. "Heraklo je nakon odmora ponovno bio u naponu snage, njegov je sustav radio besprijekorno."

"Kako je ulovio košutu ako je bila pobjegla natrag prema Heladi?" upita Mats. Lars se sjetio sebe kad je bio sinovih godina; nevjerojatno koliko se malo promijenio u tih dvadeset-trideset godina. Malo i mnogo. Mnogo jer se mijenjao, jer je zrio, a opet malo jer je i u njemu čucao dječak koji je nekad bio. Nekad mu se činilo da zapravo nikad nije odrastao, samo su odgovornosti postajale većima i težima.

"Artemida mu je pomogla", reče Lars. "Kerinitiske su košute u svojim tijelima također skrivale nanostrojeve, baš kao i polubog. Međutim, nanostrojevi su u košutama imali drukčiju funkciju nego oni Heraklovi. Artemida je Heraklu dala skener koji ga je nepogrešivom točnošću odveo do košute. A ona, jadna, nije ništa ni slutila, uvjerena da je Heraklo i dalje daleko na sjeveru, umoran i napola mrtav.

"Jednog je dana tako košuta zastala na putu da se napoji. Hodajući nekim šumarkom u slavenskim zemljama naišla je na bistri, hladni izvor; prilika je to koju nije smjela propustiti. A Heraklo ju je u tom trenutku zaskočio i zgrabio, zavezao joj noge mjedenom žicom i ponio je natrag prema Heladi."

"Je li je mučio?"

"Ni najmanje", reče Lars. "Heraklo se o košuti brinuo, ne samo zato što mu je Artemida bila draga. Tko zna, možda ju je baš tada i zavolio. Ali to pripada nekoj drugoj priči. Uglavnom, mladi se polubog brinuo za košutu, hranio je i pojio, i iako ga ona nije mogla posve razumjeti, Heraklo joj je ipak bio ispričao zašto je bio prisiljen uloviti je. Kao što rekoh, košuta nije razumjela njegove riječi, ali kao i svaka druga životinja bila je svjesna njegove mimike, izraza lice, tona kojim joj je govorio. Kerinitka je košuta zavoljela

Herakla i na kraju je putovanja on nije morao nositi svezanu. Na kraju su putovanja njih oboje došli do Mikene i do Euristejevih izaslanika koji su potvrdili da je Heraklo uistinu ispunio svoju treću zadaću."

* * *

Svijet je opet bio mlad. Golo, zaleđeno granje, bjelina koja se talasa u očima. Snijeg koji je napadao. Divljina. Tišina. Prizori koje Lars ne bi mijenjao ni za sve blago ovoga svijeta. Mirnoća. I jasnoća.

"Oče, ja sam gotov", rekao je Mats. Lars zaklima glavom. Ispod svih koža i kapa, ispod vunenih rukavica i

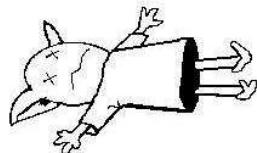
tople odjeće koje mu je žena napravila, Lars je bio znojan. Ali sretan, jer je bio znojan od svog rada. Ma nek' se lome prsti, mislio je, više ništa nije važno. Smijao se, i sretni mu se dah pario na hladnom zraku.

"I ja sam gotov", reče.

"Hoćemo li k našem susjedu, da mu pomognemo s čišćenjem?" upitao je Mats. Johanna je bila u kući. Iz dimnjaka se vio gusti dim, narušavajući bjelinu idile. Aake je spavao.

"Hoćemo", reče Lars.

"Onda bolje da požurimo", reče njegov sin i požuri po krplje u spremište. Lars se nasmije. Svijet je opet bio mlad.

Od Tereze se uvijek može očekivati da će čak i sveprisutni kliše obraditi na originalan način.

Tereza Rukober

POKLON

*Ponekad sanjam da sam dijete.
Budim se i izlazim iz kreveta. Rano je,
roditelji i braća spavaju.*

*Ispred vrata svoje sobe
nalazim kutiju – plavu s crvenom
mašnom. Pokušam je uzeti u ruke.
Velika je i teška, ne mogu je podići.*

*Rođendan mi je tog dana.
Preplavljuje me osjećaj oduševljenja
dok gledam prekrasno umotan poklon.
Sjednem na pod pored njega i polako
počnem skidati mašnu. Osjećam kako mi
srce kuca ubrzano, uzbudeno zbog
slatkog iščekivanja.*

*Mama izlazi iz susjedne sobe.
Iznenađeno zastane kada vidi mene i
poklon. "Što je to dušo?" pita me.*

*"Ne znam mama, ali sigurno je
nešto prekrasno."*

*Zbunjena je, shvaćam da ona
nije tamo ostavila kutiju, iako bih to
očekivala.*

*"Tko ti je to poklonio?" pita
me.*

"Ne znam mama."

* * *

Moja stopala stajala su čvrsto
na glatkom tapisonu, u vanjskom
hodniku koji ima velike staklene
prozore. Gravitacija je tu tek
zanemarivo manja od one na površini.
Ipak, imala sam osjećaj da lebdim.

Svjet izgleda tako mali gledan
iz ove letjelice. Bili smo previsoko da
bih mogla razaznati ljude, kuće i vozila.
Ipak sam pokušavala, gledala sam sela –
kuće obrasle oko prometnica. Podsjećale
su na nakupinu nametnika izraslih oko
kore drveta. Zamišljala sam da mogu
izbrojiti kuće, da su male točkice ljudi.
Pitala sam se je li selo napušteno ili u
njemu ima ljudi – zdravih ljudi koji žive

svoj život. Na žalost, nije bilo nikoga tko bi mi ponudio odgovore.

Čula sam lagani šum otvaranja vrata iza mene. Kada sam se okrenula, okrugle zelene oči su zurile u mene, a dugačka ruka je pokazala u smjeru moje sobe. Još prije dva dana sam naučila da se ne isplati ne poslušati.

Vratila sam se u sobu i sjela na krevet. Sanja je sjedila na svom krevetu i nasmiješila se. "Bojiš se? Ne brini, bit će sve u redu. Neće boljeti, vidjet ćeš."

Slegnula sam ramenima. "Ipak se malo bojam. Uvijek je boljelo. A što ako ne zaspem?"

"Zaspat ćeš."

"Ja znam da neće boljeti, ali me je ipak strah. Osjećam se kao da mi je trbuš pun leptirića", dodala je Danijela s trećeg kreveta. Stavila je ruku iznad trbuha i napravila dva mala kruga da bi pokazala kako se osjeća. Ružičasta spavaćica bila je prevelika za njeno sitno, mršavo tijelo. Dva najviša dugmeta bila su otkopčana i mogla sam vidjeti plave okrugle mrlje na njenom vratu i prsima. Oči su joj bile crvene i sjajne od suza koje su se polako skupljale ispod kapaka.

"Nemoj se rasplakati", rekla je Sanja nježno.

"Ma znate da se ja zbog svega rasplačem."

Čekale smo u tišini. Prvo su došli po Danijelu. Suze su se probile ispod njenih kapaka kada joj je visoko stvorene stavilo svoje duge prste oko nadlaktice.

"Danijela je pravo dijete", rekla je Sanja nakon što smo ostale same. "Nisam nikada vidjela odraslu osobu koja je tako osjetljiva."

"Možda je to ponekad dobro – ako plačeš ljudi su pažljiviji s tobom", odgovorila sam.

"Ljudi možda da. Ali njima je sasvim svejedno plačemo li mi ili ne."

"Tko su oni? I zašto to rade?"

"I ja bih voljela znati."

* * *

Pola sata kasnije ležala sam na stolu, gola, zureći u svjetla iznad mene. Pričvrstili su mi ruke trakama, na lijevoj podlaktici sam osjetila ubod igle. "Bojam se da neću zaspati", rekla sam. No tri prilike oko mene nisu obratile pažnju na moje riječi. Jedna od njih mi je stavila ruku na obraz. Koža je bila glatka i hladna, ali ipak nježna.

Svjetla oko mene počela su se polako vrtjeti u krug i pogled mi se zamutio. Prostorija se pretvarala u vrtlog koji me je lagano povlačio prema dolje.

Kad sam se probudila, ležala sam ponovno u sobi. Imala sam osjećaj da nije prošla niti sekunda. Polako sam postajala svjesna da je gotovo i da zaista nije boljelo. Taj osjećaj se pretvorio u olakšanje.

Sanja je ležala na krevetu pored mene, zatvorenih očiju. Gledala sam je kako se polako budi. "Sanjala sam nešto", rekla je kada je otvorila oči. Crna kosa joj je padala na lice i ona ju je odmaknula polaganim, pažljivim pokretom.

"Stvarno nije boljelo, niti malo. Niti sada ne боли", rekla sam.

"Rekla sam ti", nasmiješila se.

"Kako to? U bolnici dolje je uvijek boljelo, čak i kada bi me uspavali. Kakve to lijekove oni imaju?"

Sanja je slegnula ramenima.

"Danijela se još nije probudila?" pitala sam.

"Nije. Njoj uvijek treba više vremena."

Tek sam se tada usudila podignuti plahtu i pogledati vlastito tijelo. Na sredini svake plave mrlje na mojim prsim i trbuhi bio je crveni trag od uboda igle. Koža mi je bridjela, bila natečena i osjetljiva na dodir, a plava boja je prelazila u crvenu. Na nekim

mjestima, tamo gdje su mrlje bile manje, više uopće nije bilo plave boje.

Obije smo se trgnule kada smo čule jecanje. Danijela se skupila u lopticu na svom krevetu i drhtala.

Sanja je na brzinu obukla spavaćicu i nesigurnim koracima otišla do nje. Čula sam Danijelu kako šapće: "Slabo mi je, sve se vri oko mene, bojam se..."

"Smiri se, sve će biti u redu, proći će", šaptala je Sanja nagnuta nad nju.

Uspravila sam se u krevetu, osjećajući lagantu vrtoglavicu. "Da zovem nekoga?" pitala sam.

"Nemaš koga. Samo ćeš prestrašiti žene u drugim sobama, ali oni neće doći."

"Kako znaš?"

"Pokušavala sam već, tražila ih, vikala, lupala po zidovima... Na kraju su došli i zaključali me u sobu. Prijat će ti kasnije, ne sada."

Zamolila me je da donesem vode. Danijela je popila malo, a onda joj je Sanja smočila lice i podlaktice. Drhtala je cijelim tijelom.

"Što joj je?" pitala sam uplašeno.

"Ima temperaturu i uplašena je, ali nije tako strašno, proći će."

Imala je pravo, pola sata kasnije Danijela je spavala s glavom u Sanjinom krilu. Ona je sjedila na krevetu, naslonjena na uzglavlje.

"Divno je kako si je uspjela smiriti", rekla sam, a ona se nasmiješila umorno.

"To kada su te zaključali u sobu, isto je Danijeli bilo slabo?"

"Nije, to je bilo prije nego je ona došla. Dodi bliže pa će ti pričati."

Primaknula sam stolicu i sjela blizu njih dvije.

"To je bilo kada sam ja tek došla ovamo, prije oko 2 mjeseca. Ta žena je došla isti dan, iako se nismo poznavale. Bilo joj je jako loše i nakon prvog tretmana joj je pozlilo. Imala je temperaturu i drhtala, slično kao Danijela malo prije, samo puno jače. Ostala je bez svijesti i nisam znala kako joj pomoći."

"Bile ste same u sobi?"
prekinula sam.

"Ne, bile su još 2 žene, pokušale su me uvjeriti da oni neće doći, ali ja sam ipak pokušavala. Lupala sam na ona vrata kroz koja oni dolaze, na kraju sam uzela stolicu i pokušala razbiti vrata. Onda su došli dvoje, odveli me u jednu sobu u kojoj nije bilo nikoga i zaključali. Ujutro su me vratili natrag u

moju sobu, ali one žene nije bilo. Rekli su mi da je umrla tijekom noći."

"Grozno", rekla sam. "Kako mogu biti takvi."

Šutjele smo neko vrijeme a onda je Sanja rekla: "Znaš što mi nije jasno? Zašto nam daju anesteziju tijekom tretmana? Logično bi bilo da do rade zato da ne trpimo bol. Ali izgleda da im je potpuno svejedno kako se osjećamo."

"Da, to uopće nema smisla", rekla sam. "Oni vrlo rijetko dolaze ovamo, zar ne."

"Oni dolaze samo kada nas vode na tretmane, kada donose hranu, i u slučaju opasnosti od oštećenja opreme."

"Kao kad si ti lupala sa stolicom?"

Klimnula je glavom. "Koliko je ljudi umrlo otkada si ovdje?" pitala sam tiho.

"Samo dvije žene. Ne znam što se događa na muškom odjelu. U svakom slučaju to je neusporedivo manji postotak nego u ljudskim bolnicama."

"Jesi li pokušala saznati tko su oni?"

"Jesam. Nitko od žena ovdje ništa ne zna, a oni ne odgovaraju na

pitanja. Nema ničega ovdje što bi moglo pomoći. Nadam se da će sazнати odgovor kada ozdravim i vratim se dolje."

* * *

Sljedećeg jutra su mrlje na mom tijelu bile znatno manje. "Ovo stvarno pomaže", rekla sam. "Mora da imaju puno bolje lijekove nego naši dolje."

"Naravno, pa oni su ipak vanzemaljci", nasmiješila se Danijela.

Ležala je na svom krevetu, blijeda i slaba. Pogledala me je tako da sam na trenutak bila uvjereni da zna odgovor. "Ti to ozbiljno govoriš, zar jesu vanzemaljci?"

Nasmijala se. "Nemam pojma, šalim se."

"Koliko dugo si ti već ovdje?" pitala sam.

"Oko mjesec dana. Ali tretmani baš ne djeluju na mene. Nije mi ništa bolje nego kada sam došla."

Klimnula sam glavom s razumijevanjem, nisam znala što da joj kažem. Ona mi je rekla da su dvije žene iz susjedne sobe iz njezinog grada. Jedna žene je već ozdravila i otišla, a za

druge koji su došli s njom nije znala gdje su.

"Uzeli su cijelu bolnicu?"

"Pretpostavljam da jesu. Kako to da si ti sama?"

"Ja sam bila sama kada su me našli."

* * *

Bila sam u automobilu, na skoro praznoj cesti prema gradu. Neobično je kako se ponekad čini važnim nastaviti normalni život. Unatoč tome što je polovica ljudi koje sam poznavala bilo teško bolesno, što sam svakih nekoliko dana odlazila na bolne i iscrpljujuće tretmane u malu ambulantu, što su komunikacije, promet i opskrba gotovo stali, bilo je tako neopisivo važno sići na vrijeme na posao. Sve do trenutka kada se letjelica slična lopti zaustavila nasred ceste ispred mene. Pola sata kasnije bila sam u letećoj bolnici.

Sada, četiri dana kasnije, činilo mi se da sam ovdje provela pola života. Sve ono dolje i prije činilo se vrlo dalekim.

"Otprilike 7000 metara daleko, mislim", nasmijala se Sanja kada sam joj to rekla. Pokretom me je pozvala na

hodnik, stajale smo zajedno pored velikih prozora i promatrali more ispod nas.

"Tko zna gdje smo sada?" pitala sam.

Sanja ja slegnula ramenima. "Pozvala sam te van jer sam ti htjela nešto reći."

Odmaknula je spavaćicu sa lijeve ključne kosti i pokazala mi malu plavu mrlju. "Ovo je jedina. Posljednja. Mislim da mi treba još samo jedan tretman."

Oči su joj zasvijetlile razdraganim sjajem. "A onda idem kući. Samo nisam htjela pred Danijelom."

"Zašto?"

"Zato što ne želim da zna da će uskoro otići. Bojala bi se još više. Iskreno, ja ne vjerujem da će ona otići odavde zdrava."

Stajale smo neko vrijeme u tišini, opterećene zastrašujućom pomisli. Odjednom, postala sam svjesna nove misli, koja me je uplašila još više.

"Jesi li sigurna da će te, kada ozdraviš, poslati kući?" pitala sam tiho. "Možda imaju neki drugi plan s nama."

Sanja sa nasmiješila. "Ne brini, vratit će me kući. Znam neke ljudе iz grada koji su se vratili kada su

ozdravili. Oni ne otimaju nikoga. Samo nas izlijeće i vrate."

"Ti ljudi koji su se vratili – jesu li saznali tko su oni?"

"Nisu. Nitko nije ništa uspio saznati."

"Što misliš, zašto ovo rade? Zašto im je stalo do toga da nas izlijeće?"

"Nemam pojma. Znaš na što me podsjećaju? Jednom davno sam igrala igru na računalu, strategiju, onu vrstu u kojoj imaš svoju vojsku i ratuješ protiv protivnika. Jedna vrsta vojnika bili su liječnici. S njima se nije moglo upravljati, ali bilo je dovoljno da ih staviš pored oštećene jedinice i oni bi je izlječili. Ako bi se slučajno našli pored neprijateljskih vojnika, izlječili bi i njih. Bez pitanja – njihova svrha bila je jednostavno da liječe."

"Misliš da su i oni takvi? Da im je to svrha o kojoj uopće ne razmišljaju, samo izvršavaju posao. Možda su onu u stvari strojevi koje je netko programirao da liječe?"

"Ali tko ih je mogao programirati? Ljudi nisu mogli u svakome slučaju. Dolje uopće nemaju ovakve lijekove."

"Nemam pojma. Voljela bih znati."

"Ali u stvari, počinje mi se činiti da nije niti važno. Zdrava sam i imam život pred sobom, to jedino važno. Ne bi ga bilo dobro potrošiti na traženje odgovora zašto sam živa. To je nešto kao dar – samo što ne znam od koga i zašto."

"Što ćeš raditi kada se vратиш dolje?"

"Nisam sigurna. Imam jako puno planova. Ali sigurna sam da će iskoristiti vrijeme najbolje što mogu."

* * *

Nakon sljedećeg tretmana Danijeli je opet bilo loše, gore nego prije. Sanja je bila pored nje, smirivala je i pokušavala sniziti temperaturu.

Puno kasnije, nakon što je Danijela zaspala a ona se vratila u svoj krevet, rekla sam: "Ti bi trebala postati medicinska sestra ili liječnica kada se vratиш kući. Jako si dobra s bolesnicima."

Nasmiješila se. "Ja sam prodavačica. Radila sam u robnoj kući. Ali – razmislit će o tome. Stvarno misliš da bih bila dobra medicinska sestra?"

"Mislim da bi. Kada si tješila Danijelu, skoro sam poželjela da je i meni loše, da mene malo grliš i tješiš."

"Stvarno?" Pomaknula se na jedan kraj kreveta, ostavljajući slobodan prostor na strani koja je bila bliža meni. "Dodi ovamo. Meni sada treba malo tješenja."

Stisnule smo se jedna pored druge kao dvije djevojčice koje jedna u drugoj traže utjehu. "Mislim da sutra idem dolje. Bojam se malo", rekla je Sanja.

"Zašto se bojiš?"

"Zbog neizvjesnosti valjda. Ne znam što će naći kada se vratim, tko će sve biti živ. I kako će nastaviti život."

"Bit će sve u redu."

"Da, bit će u redu."

* * *

Sljedećeg dana je velika letjelica u obliku balona bila pričvršćena na staklo. Prozori s kojih se inače pružao pogled na svijet, postali su vrata u letjelicu. Kada smo bili točno iznad Sanjinog grada, visoka prilika je došla po nju i otpratila je do ulaza. Danijela i ja samo gledale kako ogromna kugla polako tone prema dolje, sve dok nije postala jedva vidljiva srebrna loptica.

Te noći je Danijela opet imala visoku temperaturu. Ovaj puta je bilo drugačije, nije bilo izazvano tretmanom,

došlo je samo od sebe."Znam da neću ozdraviti", rekla mi je pred jutro.

"Znaš, mi se cijelo vrijeme šalimo da su oni svemirci, ali ja znam da nisu."

"Znaš tko su oni?"

"Da. Ljudi su ih ipak napravili." Govorila je polako, s naporom. Disala je ubrzano, a kosa joj je bila mokra od znoja. Bilo mi je žao iscrpljivati je razgovorom, ali jako me je zanimalo što mi želi reći.

"Ljudi? Pa tko sada ima resursa gradnju takvih strojeva? Da ljudi imaju dovoljno lijekova pretpostavljam da bi ih koristili dolje, u bolnicama. Objasni mi molim te."

"Ne shvaćaš, nije njih nitko napravio sada. To je zaštitna mjera protiv zaraznih bolesti, tko zna kada su programirani i spremjeni sa slučaj potrebe. A ta potreba je sada. Samo, očito ih nema dovoljno da izlijeće sve ljude na vrijeme. Ali preživjet će vas dovoljno. I bit ćete otporni na bolest, i vi i vaša djeca."

"Otkuda ti to znaš?

"Pa, recimo da je moj posao bio takav da sam imala pristup informacijama", nasmiješila sa Danijela.

"Zašto to nisi pričala prije, zašto nisi rekla Sanji?"

Zatvorila je oči i umorno uzdahnula, previše iscrpljena za razgovor. Plavi uvojci bili su joj slijepjeni od znoja, tijelo je gorjelo.

"Zato jer nije važno. Sanja je shvatila da nije važno." prošaptala je jedva čujno.

Ujutro je izgledala kao da spava. Ne znam kako su oni znali da trebaju doći po nju. Došla su dva stvorenja, stavili je na pokretni krevet i odvezli nekamo. Nisam htjela znati kamo.

* * *

Ostala sam sama u sobi. Znala sam da će doći nove žene i da neću dugo biti sama. Pitala sam se hoće li one znati više o svrsi i porijeklu stvorenja koja su nas liječila.

Nisam bila sigurna je li ono što je Danijela rekla točno. Priča je imala smisla, ali to što nije ranije govorila o tome nije. Možda je to samo bio njezin san, ispričan u bunilu.

Podigla sam svoju spavačicu i promatrala plave mrlje. Nije bilo sumnje, nestajale su. Bila sam prilično sigurna da ću ozdraviti i vratiti se dolje, isto kao i Sanja. Razmišljala sam o Sanji

i njezinim riječima. O tome da je ozdravljenje dar.

Čula sam da žene u susjednoj sobi razgovaraju, ali nisam željela društvo. Dugo sam sjedila sama u sobi, polako puštajući da me tuga natjera na suze. No ubrzo je iscrpljenost prevladala.

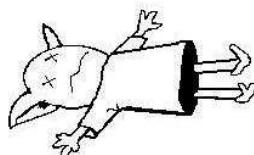
* * *

U snu, jutarnje sunce dolazi kroz prozor. Ja sam djevojčica, sretna što mi je rođendan i znatiželjna što je u

kutiji. Sjedim na podu pored kutije umotane u plavi papir i skidam crvenu mašnu. Majka me promatra i pita tko mi je to poklonio.

"Ne znam mama. Ali je li to važno?" pitam je.

Ona me promatra, nasmije se i pogladi me po kosi. Znam da ona zna da je to nešto prekrasno i da nije važno tko ga je donio. Ne pitam je kako zna. Polako skidam papir i radujem se poklonu.

Kristijan Novak nije nepoznat na među hrvatskim eseifičarima. Tako nam od njega stiže ova šarmantna minijatura.

Kristijan Novak

SVETI JURAJ I ZMAJ

Vozim se jedan dan dvanaesticom, tamo kraj HNK i gledam kroz prozor. Najednom, kip Svetog Jurja koji ubija zmaja se malo zamuti. Jedva primjetno, netko bi to možda povezao sa svjetlošću sunca kroz prozor. Ali ne i ja.

Dakle, kad sam došao na posao, već je okinula hrpa alarma. Kvaternik je podivljaо, pjenio se više nego obično jer bio je to napad direktno na nas. Pa dobro, rekao je onim svojim dubokim, prijetećim glasom, kad tako hoće, onda ćemo i mi igrati prljavo. Naravno, ja sam u sve to uletio kao tetrijeb, a još mi je i bilo malo čudno što u blizini nema nikoga od Prve Linije. Kvaternikove prodorne oči uhvatile su moje, uperio je kažiprst prema meni, zaškiljio na jedno oko i nastavio urlati. Sada na mene, kad je našao prigodnu žrtvu. Kvaternik ima neugodnu naviku pljuckanja dok urla.

Ukratko, dobio sam slučaj.

Prvo sam otisao u kontrolni centar i pregledao diskove. Sve je bilo

snimljeno, dokumentirano i spremljeno u bazu podataka. Lokaliziran je trenutak promjene prošlosti koji je istitroа u naš svijet. U nekoj od paralelnih stvarnosti dogodio se temporalni prekršaj. Nije bila riječ o prirodnoj rezonanciji, računala su tu vjerojatnost smanjila na 1,23%. Sad kad sam dobio sve relevantne informacije nastupilo je vrijeme za terenski rad.

Zula mi je dao svu potrebno opremu. Stari oružar jedva se kretao, ali smrđljivu rupetinu od podruma koju smo nazivali oružarnicom, skladištem i častili ju sa nekoliko manje pristojnih imena nitko nije poznavao bolje od njega. U stvari, nitko se drugi ne bi ni snašao u tom vlažnom polumraku. Nakon toga svratio sam do ureda, gdje me na stolu čekao fasckil s uputama, dozvolama i šiframa. Nakon tih formalnosti, došlo je vrijeme za prostorno-vremenski pomak, odnosno putovanje kroz vrijeme.

Izašao sam na ulicu i aktivirao tragač. On je pak automatski uštimao stroj (nitko ga više nije nazivao vremeplovom – to je tako *demode*) i počeo prilagođavanje. Uz malo električno pražnjenje, pekanje u jetri i kostrešenje kose prebačen sam iz jednog vremena u drugo. Vratio sam se u trenutak kad se kip promijenio. Naravno, pošto se to nije dogodilo u mom primarnom svijetu, stroj me pomaknuo i u prostoru, podprostoru ili kako god to želite nazvati, da bi me prilagodio ne samo trenutku, nego i mjestu promjene. Istina je, zapravo, da vrlo malo ljudi zna točan način na koji funkcionira vremenski stroj. Ja nisam jedan od njih. Ja izabirem specifikacije, a ostalo stroj radi automatski.

Svijet u koji sam stupio bio je toliko sličan mome da je to bilo zastrašujuće, jer tek su se sada razlike posebno isticale. Na mjestu staroga kipa bio je novi, prikazujući veličanstvenog zmaja kako gazi po lešini konja. Negdje ispod konja provirivala je oklopjena ruka Svetog Jurja, držeći ostatak slomljenog mača. Zmajeva raširena krila bila su pozlaćena, sam zmaj dostojanstveno pozelenio od zuba vremena, a konj i zgnječeni jahač izrađeni u sivom kamenu, kao sekundarni, nevažni dio kipa.

Ljudi oko mene bili su malo arhaično obučeni, a i tramvaji nisu

izgledali poput ovih naših. Na poprilično oblačnom nebnu letjela su velika stvorena samo djelomice nalik pticama. Žitelji ovoga svijeta nisu izgledali sretno; bila je to slika porobljene mase, držane na uzdi silom i prijetnjom. Dakle ovako se razvio svijet zbog nekog idiota koji se išao igrati vremenskim promjenama.

Ponovno sam aktivirao stroj i pomaknuo se u vremenu, ovaj put u vremenu ovoga svijeta. Locirao sam mjesto i naštimaо još neke parametre, te skočio na mjesto zločina.

Stajao sam na rubu šumice i gledao kako se Sveti Juraj priprema za napad na zmaja. Ni zmaj a ni Juraj nisu izgledali naročito veličanstveno; izgladnjeli zmaj s jednim poluotpiljenim rogom i šepavom stražnjom nogom te Juraj u prilično udubljenom, oštećenom i hrđom nagrizlom oklopu na također šepavom konju otužna izgleda. Bilo mi je žao obojice.

U sjenama na drugom kraju šume čistine nešto se pomaklo i uočio sam prekršitelja. Maloljetnik, naravno, s ukradenim vremenskim strojem i Upravljačem. Upravljač je zanimljiva spravica i koriste je snage reda. Najvjerojatnije je do njega došao kradom; nije mi izgledao poput nekoga tko bi si ga mogao priuštiti na crnom tržištu.

Uključio sam vlastiti Upravljač i promatrao kako bandit zbunjuje konja i kako Juraj pada na zemlju. Zmaj je baš tada odlučio navaliti, logično, tako da sam morao učiniti dvije stvari odjednom.

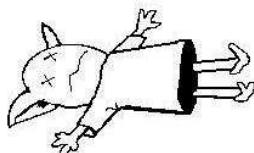
Kriminalac (kasnije identificiran kao Tobar Lop – ljudi u današnje vrijeme daju zaista čudna imena djeci) se začudio kad mu je Upravljač eksplodirao u ruci, još više kad je shvatio da više niti nema ruke jer je eksplozija bila prilično jaka. Onda je počeo urlati.

Zmaj se začudio kad ga je konj napao i udario kopitom u glavu. Zatim ga je taj isti jadni konj ugrizao za gubicu te mu frknuo par puta u facu. Dok sam se ja smijao u grmlju, zmaj je dao

petama vjetra. Nije bio naročito hrabar. Otpustio sam kontrolu nad konjem koji se onda počeo tresti od straha, shvativši valjda što se dogodilo. Juraj je sve to više-manje prespavao. Kasnije će ispričati priču o strašnoj borbi koja će postati legenda, a ostalo je povijest. Naravno, u jednoj mogućoj budućnosti zmajevi će i dalje gospodariti ljudima, ali šteta je poprilično smanjena.

Došetao sam do Lopa, kauterizirao mu rane i otpremio ga u bolnicu u našem svijetu i vremenu, gdje će mu izrasti nove ruke. Mi nismo besmisleno okrutni, ali shvatit će poruku. Sljedeći put ruke mu neće izrasti.

Eto to je to, crtica iz života vremenskog policajca.

In memoriam: Jack Williamson, 1908. - 2006.

Dana 10. studenog 2006. godine umro je glasoviti američki pisac znanstvene fantastike Jack Williamson. Preminuo je u dobi 98 godina u svojem domu u mjestu Portales, savezna država New Mexico.

Jack Williamson rođio se 29. travnja 1908. godine u mjestu Brisbee u Arizoni, u obitelji zemljoradnika i stočara koja se tijekom njegova djetinjstva selila kroz Texas i New Mexico u potrazi za boljim pašnjacima. U mladosti se samoobrazovao čitajući po knjižnicama, a prvu je priču objavio 1928. godine - u životnoj dobi od dvadeset godina. Bila je to priča *The Metal Man* u časopisu "Amazing Stories".

Njegovi rani radovi uključuju space operu *The Legion of Space* započetu 1934. godine, SF/fantasy *Darker Than You Think* 1940. godine, zatim *The Humanoids* 1948. godine, priču o antimateriji *Seetee Ship* 1951. godine (pod pseudonimom Will Stewart), kao i seriju o putovanju kroz vrijeme *Legion of Time* 1952. godine.

Tijekom pedesetih godina prošlog stoljeća diplomirao je i magistrirao na Eastern New Mexico University u Portalesu, gdje je kasnije i radio, dok je doktorat na temu rada H.G. Wellsa obranio na University of Colorado.

Kasniji radovi obuhvaćaju djela poput *The Ultimate Earth* godine 2000., za što je dobio nagrade Nebula i Hugo, dok je za *Terraforming Earth* godinu dana kasnije osvojio Memorijalnu nagradu Johna W. Campbella. Zbilja, bilo bi teško pobrojati sve nagrade i počasti kojima je bio obasipan, pa samo spomenimo kako je 1976. imenovan Velikim majstorom (*Grand Master*, drugi po redu uopće), titulom što ga dodjeljuje organizacija Science Fiction and Fantasy Writers of America, dok je nagradu Hugo dobio i za autobiografiju *Wonder's Child: My Life in Science Fiction* 1985. godine. Posljednji roman, *The Stonehenge Gate*, napisao je 2005. godine.

Bio je aktivan dugi niz godina, napisavši pedesetak žanrovske romane te niz pripovjedaka. Službeno mu se pripisuje kovanje pojmljiva "genetski inženjerинг" i "terafomiranje". Prevoden je i na hrvatski, uključujući romane *Humanoidi*, *Dodir humanoida* i *Konačna Zemlja*, a ponajviše je objavljen u časopisu "Sirius".